

KAYƏTE NTE XERIK NTIXAHNƏNDE KONSTITISO RƏPIBLIK LAGINƏ

NWA PƏGWALA

Fuhn Pəplə LAGINƏ,

Njanwənəbun ile rhəkwəbunəxo afaya fo nwəyahnefu wətə Referandom hna hele kwəhnako lepera septanbr nwa fac nwa fəxw waxi nwa bəhn wuli gə nwa keme nbəf gə nwahna gə wa fəxw inbəf gi nbəf gə nwarar (28 septembre 1958) do gantə nufahnək do nkəxahnək indepandans Yamana Laginə, xele nkəxao nwa fac nwaxi lepera oktəbr bəhn rac fo (2 octobre) ;

Gu hnatax kahnəbunəxo nwəyəfu utanp uņa gi yəsa kolonisasə do fanali fuhn nwanwəko nwa hnənk fop afrik li nufəni indepandans, rac yəfakəfuno xakili le flandəbun do fəxwətahnədəfun liberte ;

Anjətəbun gantə nyəbəbun nwa hnənk, va nəsa, vantiya, vi kwətahn do npəkəbun lifu Yamana le yid xarhənkw fo, hnile plalik, hnile ndəmalədə, hnile ntavəhnələdə, hnile nkə usatax, hnile nkə urisax ;

Anjanwənəbun soņe le ntəbahnək ilewole do ntənənahnefə ordr konstitisionəl ;

Nwaņi rəfətabun :

Njanwənəbun imanw nwa liberte gə nwa drəwa fondamanto ahn, gantə kwərhiik və kayəte tribinal internasiono nwade manwak Yamana Laginə ;

Imanwa fu ntixahni Eta de drewa gə demokrasi vahn fop, hnile njədəyini nwa sitənwayin fop drəwa le nənwandəna gə toņa ile ntid Guvernəma ;

Acañətabun fere runpak le hnufahnədə, xwətaahnədə do rəbahnədə ucankaf do fanali ucankaf nte hnanwahnək fanka, ivə guməf, irunpak, hnile tahnələdə nkəl ga nkəl, hnənk hnənk ;

Njanwənəbun imanw fu soņe iplalə, igwajəl, ikəhnəcanəhnəl do konjələhn vəle rənkələk ;

Njanwənəbun iyəkləhn ankwərholə do gi dəmal nwa hnənk fop duniya li gantə kərik kayəte nwa Nasə do soņe le ntixahnik Inite Afrikin ;

Antəkəbun rhemaltifu ntiyi inanw nəņax do nwətəntifu gantə tavahnədə ule, rək hnapul gə korhi ;

Angwəyəbun təbədələfuhna uhnəfak le ye nkal li gə hnapul Yamana ;

Gə referandom tufahnəbun manwəbun iyi Konstitisio hnile nkentik nwanji nwa nəsə nwa dənkwərənkw.

***PARTI I : SODE ETA, NWA PRINSIP FONDAMANTO REPUBLIK,
NWA DRƏWA GƏ NWA DƏVƏWAR***

***TITR I : SODE ETA, LE YANWAHNƏDƏ DO GƏ NWA PRINSIP
FONDAMANTO REPUBLIK***

SU TITR I : NWƏBA ETA

Aritikl 1. – Lagine Eta yanwax ye, le ye afaya lunwu fo.

Repiblik vəmənklax ye, kədəna capi, ikwətahn kwəhnana, demokratik gə sosial nke.

Daxəsə lənwu ya ye drapo le xwəhnak nwa kuler nwarar « Vəntax, Yal nwayey, Yarhunə », nwa fand nwa kahnək kəñəlahnək, pəgwi gə raxahn nji gi rəxw.

Hnənw Yamana ya ye « Liberté ».

Devisə Lagine ya ye « Dəku, Usatax, Idəmal »

Nbara nwa depite hna nkərhələdə soñe nwa Tanpon gə nwa Armənwari va Repiblik.

Artikl 2. - Nwa təvavu ɲa ye nwa nəsə ofisiyəl Repiblik Lagine.

Eta ndəkwək karanji gə nwə lang nasənal.

Andəkwək nwa sariya nwa gə və kayəte Repiblika kəri gə nwa lang nasənal.

Ləwa organik nəsədə ntiyahnənd uhnəs xigəna yi.

SU TITR II : SODE LE YANWAHNƏDƏ

Artikl 3. – Bulunda ya xwəhnak fanka Yamana.

Bulunda ya tufahnəḏ fanka fa satənə fo ante ntid referandom ma gə vələ payək rahnik gantə ndəkwik Konstitiso və gaki.

Vələ rahnik gə sariya yəḏayik mənkwəni ucankaf bulunda, vəhni ye : Presida Repiblik gə nwa depite.

Ahn arhanpo, və rhanw fo və xədina kwəhnəndani fanka bulunda fop.

Aki nke namu Repiblik Lagine : inanw bulunda, inanw gə bulunda do inanw soḡe bulunda.

Wote ya bulunda xwəhnik, kəñəlahni, nwandəm fo, afaya fo do pacək. Catənə fo ntide ma payəhnaḡni, gantə cəbik Konstitiso və gaki gə nwa sariya Repiblik.

Gantə ndəkwik sariya ka, vahn vələ wotəḏ va, vələ hnagik Lagine, vəsəval gə vəsanə, vələ hnuyak nwa bəhn pəxw gi nbəḏ gə warar (18 ans) do gə vələ xwəhnik nwa drəwa sivil gə politik.

Artikl 4. – Leta xaraḡəḏəxəhni nwa sitəwaye va kwəḏa repiblik gə demokrası.

Um yəkəḏəxəhni nwa organisasə, sosiete sivil gə nwə parti politik gantə ntitəḏeni vəhni fana lədikasio sivil nwa sitəwaye.

Ntid gantə panklahnəḏ va nkeya repiblikin demokratik, caḡ gə kwəḏa nwa hnənk Lagine, idənənə ahn, idəmal, gi bañ intanwarh ahn.

Artikl 5. – Nwa sitəwaye gə nwə parti politik nbarəntəḏeni vankeya politik do ntintini wote gantə cəbik hnə sariya.

Parti wo parti təfəka cəbarhi gantə wo gantə Lagine li. Gəḏina va hnənk, va tanda, va reliso ma nbara minu.

Nwə parti politik gə vələ hnanwəhnəkəhni va, gantə tənəkəntahnəḏe alewo ale, ikəñəl, itufahn hnəpul do alternans demokratik, təyəkəhni sariya gə prinsip.

Nwə parti politik, gantə ndəkwəḏəni nwa institisio gə nwa organ Eta ka təyini njasəḏəni, gantə kərik Konstitiso və gaki , nwa sariya gə va kwəḏa.

Leta njəḏəkəhni drəwa nwə parti politik gantə nkwaḡandəni wəjira fo, gə wote satax, ile ntid Guvernəma do pəyahnəni gantə pəcehnəkəhni ntiyi.

Ləwa organik rufahnəḏ fere le xahnəndahnəḏe, njasahnəḏ do tavətnəḏəḏ doku ma capehnaḡni nwa parti politik.

SU TITR III. – NWƏBA NWA PRINSIP FONDAMANTO RƏPIBLIK

Artikl 6. – Leta kahnəndak ntənənə do nti gantə ntənənahnadə nwanj wa prinsip fondamanto :

- a. Usəvax ntanwarh ;
- b. Ibank, ikəñəlahn gi xəñax ;
- c. Ibank gi gwərhəl bulunda ;
- d. Antiya gu jam nwa libertə gə nwa drəwa fondamanto.
- e. Ile wodə ñakahnina hnapul bulunda ;
- f. Karañ, uyəhna gi ðañə ilewo ile rhənkwadə vantiya politik piblik ;
- g. Ipəxwət fək gə hnapul inkal ;
- h. Iðañ hnapul bulunda, vərhoku vəvə ŋanwət antə nufəni nkal yābax ntə yamədə ;
- i. Ikerh gə xakili, ufacax gi kəñəlahn hnapul le ye dūniya li soŋə uhnəfak vahnə fop, gantə wo gantə ;
- j. Ilewo ile lidə soŋə dēvəlopəma, nbankarhi ile rəkətik nkəl hna ;
- k. Doku dēvəlopəma nasənal hna ndəkwarhini, nkəntahnini nwa gineyin vələ sahnək nkəl gə nwa akter sosiyo politik, ekonomik.

PARTI I. – NWƏBA ƏTA, NWA PRINSIP FONDAMANTO VA RƏPIBLIK, NWA DREWA GƏ NWA DƏVƏWAR

TITR II. – SODƏ NWA LIBERTƏ, NWA DRƏWA GƏ NWA DƏVƏWAR

SU TITR I. – SODƏ NWA DRƏWA GƏ NWA LIBERTƏ

Artikl 7. – Vahn va nagədəni do nkədəni afaya fo, igwam gə drəwa wa lənw hni nwa kəñəlahnək.

Ahn pitəfəna soŋe hnənk, ankɔl, ikwətahn, andil antənwu, kaɓi asəval ma asanə ye, soŋe unwac, anəsə, inbahn ma xakili, antəya ntənwu, politik, yaserh ; iyin fop anbañik.

Ahn kɔfəna ŋahni ma kəyayi soŋe nwa nəsə nwadɛ xerik yāŋ yi, hni ndər kigəna.

Lɛta nkaɓahnɔf ikəñələhn asan ga səval gantɛ ndəkwiɓ hɛnə sariya.

Artikl 8. – Ahn gi ntanwarh idənwu ŋa cəvak, ñakəfəna.

Kwəhnak drəwa uwam, liberte, nbañi do ntənəni ankeya ntənwu.

Vandanw va nbañik.

Igwaf ahn gu tanpuŋa nbañik. Gantɛ ndəkwiɓ hɛnə sariya, kəyənə kwədɔdɛ alɛ likə.

Artikl 9. – Ahn wo ahn drəwa kwəhnak ntənəni nbahn dənwu.

Sariya hna nbañik do nditadɛ iyɔxəhna, kərɔtəhn ahn, kwəsəkɔwəsəhn xad ive, icərəhn, xaci vəsəval, do ilewole liruxa maxwəhnu axihənəhna.

Ahn gənə le xɔf kwələhn ucankaf ntɛ njədɔyik ma ipayˀ kərɔtəhna, mənəhna ma cərəhna hna.

Ahn wo ahn, nkɛ fonksionɛr de Lɛta, lidˀ va ntiya vantɛ xerik hɛnə nwa rhər xigəna gə rarənə hnəyi artikl, naxa um fo ma payi, gantɛ ndəkɔwək sariya ka kwədɔdɛ.

Artikl 10. – Ahn kɔfəna tɔyi nti fərəsima ile nkok dɛkwənə sariya ma mamɛyɛhni xwəhn nti ile nkok bañənə sariya.

Ahn kɔfəna tɔfələhni, playi, kwəti gard avi, təkəhni, kitiyi ma cədi ge gənə sariya hna ndəkwiɓ tɛma ntixahnɔnd ile macahnik.

Ahn wo ahn flayik, xwətik gard avi, rəkəhnik ma sɔdik tɔfəka pəyayi tan soŋe le plahnik gə nwa drəwa lənwu, pəyayi fana nkɛdˀ avoca alɛ rhemadɔxa , gə nwa nəsə nwadɛ nkwərɔhɔnd.

Kwəhnak drəwa le nkɔdɛ ñakahnina diñitɛ lənwu.

Xak ahn afacax njəkədɛ maxwəhnu afo gə kiti satax do facax hna tufahnik parhi um nwenək, hɛnə kiti rac afo nuya garanti le nəsəntahnɔde um dənɓ, gantɛ ndəkɔwək sariya.

Sariya hna ndəkɔwədɛ kərɔt le rɔfəka, antə ntəb vile mənək.

Artikl 11. - Ahn wo ahn kwəhnaḱ drəwa, vəle ye afaya fo do xələḱ kiti, njətəni plint lənwu, wati le rəfəḱa, yara pitina.

Kwəhnaḱ drəwa nəseḱna Zis, pəyāhn nwa drəwa nwa dənwu soḱe le ntika Ləta, vəle payəḱ ma ahn wo ahn.

Artikl 12. – Nwa sitəwayin fop kwəhnani drəwa kwəhnaḱni vəle rəfədəxa do nti ufəhnanə gu jam fo. Drəwa le lixahnədə manifestasə, gu jam fo, ntənənaḱni sariya.

Artikl 13. – Nwa sitəwayin fop kwəhnani drəwa le nbarandəni asosiyasə gə sosietə gantə mənkwande dānpə fo nwa drəwa bulunda, hnapul, nwa pəhnanə, politik ma va ntiyēhn ikwətahn.

Artikl 14. – Sariya njədaka sitəwayjn wo sitəwaye drəwa le kəḱ nkarhələhnaḱ do ntədahn hnilewole Lagine li.

Sitəwayin wo sitəwayin məkəḱ tənḱ ma cahn afaya fo nkal dənwu hna, xara ñəñ məmalahna. Zis fo nwəkəḱ nbañ aḱa nḱeya soḱe ile ndəkwək sariya, gantə ḱerik.

Nuyak nwa drəwa gə nwa libertə nwadə nbañək Konstitisio və gaki gə nwa sariya Repiblik, gantə wo gantə nkal Lagine ḱi.

Ahn kəḱəna ntiyi fərəsima ḱərəna ma nkarh.

Artikl 15. – Ləta manwək njədahn drəwa le tənḱahnədə .

Ahn wo ahn xərətəhnədə soḱe politik, uyət ma ikwətahn, ile ntid gi naxan, siyantifik ma kilitirel, soḱe hnənḱ le nkəxahnək ma andil antə kwəhnaḱ, kwəhnaḱ drəwa le nkarhid nkal Repiblik gantə ndəkwik sariya ka.

Artikl 16. – Ahn wo ahn kwəhnaḱ drəwa ntənənaḱni nḱeya gə ncəma tənwu.

Ñakəḱəna nḱeya ntənwu gə tere lənwu.

Tənḱ tere ahn gə yafa ma ñaki ile cənwəntik wam lənwu hna, yəkəḱəna gile ntiyik do soḱe le lixahnik, nkwəcadə gantə ndəkwik hnə sariya.

Nanḱ tere, rənḱ hnə tere ma li ile vañik tere ahn, Zis fo xəḱ nəse ma asankaf wo sankaf nwacik gantə ḱerik sariya ka.

Itənḱ hnə tere gantə pəxətənde vəyə ḱabi unwəx yəḱək bəyədina, nditahni kata vahn fop ma pəxətahnini vahn, dəkwinə nwasariya nwale xerik yāḱ yi, dənkwina fana ile xerik Artikl hnə 8.

Sekre letr gile kwajələdəni vahn anbañik.

Nwen tere ahn, sekre letr gile nkwaјələdəni vahn vəhni fo, Zis fo xəɖ nəse ma asankaf ale rahnik gante kerik hnə sariya.

Artikl 17. – Drəwa ile xwəhnik anbañik.

Ahn kədəna tēbi ge gena soje uval bulunda təməse ile kəñəlahnəni nbəsayik.

Artikl 18. – Leta nbañək ile naxad maxwəhnu afaya fo hni ntanwarh idənwu.

Ntika ahn wo ahn garanti nəseinti ile kwətahnəntik, ntiti gante kwətahnəntik ma kilt hni lewole hna nkal fu li, təməse ntənənək sariya gə ordr piblik.

Nwa institisio gə və nbara vəle Salidntidə do afaya fo pəxwətədə, ntənənate sariya gə ordr piblik.

Artikl 19. – Liberte nwa nəse ntiyik garanti.

Ahn wo ahn kəɖ nəse afaya fo, tufahn do njes ile naxak gə nwa nəse, gi ker ma gə nwa foto.

Cənkwa soje unwət, iñenwəl do ipitəndlehn nwa hnənk ma nwa rəlisə, nwa nəses nwadə nwenədə sekirite nasənal, urisax vahn, nkeya nte sonwik, nwen ankaf, diñite gə nwa drəwa ayəntanw, nbañik do sariya ndafəd.

Sariya ya dənk rhəkwəd soje le ndafahnəd ahn gə nwadə menək soje liberte nwa nəse hna.

Iker, ibaltahn do icanpəhn nwa nəse soje ahn arhanpo ma bulunda gə nwa sipor de kominikasə nimerik ile xerik, vi ndər 3 gə 4 iyi artikl yəkad.

Liberte pres gə kominikasə njədayik garanti do kərhəde.

Canət organ de pres ma meya de kominikasə, afaya fo ye, gante ndəkwik hnə sariya.

Drəwa sitəwayin nəpahn informasə piblik, ntiyik garanti, gante ndəkwik sariya ka.

Artikl 20. – Nwa sitəwayin vəle xerik kayəte wəte hna kwəhnani drəwa le təyāhnədəni.

Age nbarəpəni nwa siñatir nyāb gante ndəkwik sariya ka, Sanbr parləma ya fərəsima kərəɖ ile rəyik ya soje fac xunbar xucankaf le ntidə.

Sariya rhəkwəd gante təfəka ntiyi iyi disposisə.

Artikl 21. – Ahn wo ahn, Leta njədəka garanti drəwa ikaraŋ gə formaso.

Edikasio nasonal ye a rhənkwa rhənkwa nke arhənkwa.

Ncex wo ncex nwa sitəwayin ŋi, Leta ntidəxəhni edikaso civik.

Garanti ntik karaŋ nte woyik cəsahnədəna, vutax va gante njixahnədəni karaŋ xaafo nte nuyadəni nwa bəhn ipəxw ginbəd gə rhanw (16 ans).

Garanti njədəkəhni vəjar gə və rhag soŋe formaso profesional, teknik gə anseñəma sipəriyer nte woyik cəsahnədəna xaafo ante puhnadəni, gante kerik sariya ka.

Cəs nte lehnik yāŋ ŋi, soŋe nwa institisio formaso gə anseñəma sipəriyer piblik ye.

Leta ntid fere gante ntixahnədəni stas profesional nwa etidiyin gə nwa diplôme.

Ntik garanti njədəhn bidse le rəfəka soŋe edikaso gə formaso.

Sariya yəkədə gante kədə ntixahni nwa nəse iyi artikl.

Artikl 22. – Leta ntik garanti drəwa uyəhna.

Kerək uyəhna rhəkwəhnəkəhni fop nwə xayū.

Njədəhnək garanti, vəvə Lagine nuyani kuvertir sante iniversel gante ndəkwəd sariya rhanpo.

Kəbənad soŋe prevanso gu nwət gə nwa tes.

Ntik garanti njədəhn bidse le rəfəka soŋe uyəhna, gante ndəkwək sariya ka.

Artikl 23. – Ahn wo ahn kwəhnak drəwa le nuyahnəd doku le saŋək.

Leta ntid fere ntiyahn iyi drəwa.

Ahn kədəna təkayi doku lənwu hna soŋe ga nke asəval ma asanə, ga nənpləntik hnənk, ga kwəhnak naxan minu, ma vi xanwarh vile pitahnədə xerik hnə Artikl 7.

Ahn wo ahn kwəhnak drəwa le njədəhnədə cəsə icaŋax ide kəñələntahnik.

Age arhoku nke kwəhnak drəwa kahnəndahnəni sindika gə və yəntanw ma tənkonti gante nbankahnədəni nwə xayū hni, gante kerik hnə sariya.

Kwəhnak drəwa njantahni, la nənɓətənixa vələ payək va, ntixahnəni doku ya gante nəfahnəd.

Drəwa grev ya njavətik do ntiyik garanti. Gantə ndəkwək sariya ka ntide. Falewo fale fa, təfələhna məmayəhn doku afaya fo ma igarhəlehn və yəntanw.

Utanp gə doku fərsima anbañik.

Artikl 24. – Ahn wo ahn kwəhnak drəwa le kwəhnahnəḏ acərɬ.

Ləta ntid fərə ntiyahn iyi drəwa.

Kərɬəḏəxəhni nwa sitəwayin ant pitini soŋe hnənk hni, ikwətahn, ankəl ma ile pitahnəḏeni, xerik hnə artikl 7, hnile ndakəḏe.

Artikl 25. – Tərə lik nkəxahnəḏəni vahn ḏuniya li, kwəhnak drəwa le kərhandəxa Ləta.

Ləta ntik garanti, asan ma asəval, aŋe təkəka nwa bəhn ipəxw ginbəḏ gə warar (18 ans), kəl ñələnti do kwəhna tərə, yəkina hnənk, rəliṣo, yāmāna ma andil antənwu.

Ntik garanti, vəle yələlək nwa drəwa nwa tac fo kwəhnani, wati ntə nkəḏəni ḏanpo fo do ge pitl nkeni.

Artikl 26. – Ntik garanti, vutax, vəjar gə və rhag, kwəhnani drəwa le kərɬahnəḏeni afo nəfahni.

Ntid fərə gantə ndemələntəḏhəni hnə doku Naso.

Njəkələhnəḏ nwa fərə kərɬahnəhni vutax, vərag gə vəjar, ant kapahnini, tavini vihni fo, nkəyarəni, keyəni, kərətəhnini, nkwaḑini, njini nkəl akanwarh ma nkarhəni cənwatəni.

Ləta ntik sarwis sivik do ucoḏəḏe forosima soŋe vərhag gə vəjar, gantə ndəkwəḏ sariya.

Artikl 27. – Vahn vəle rəyək va, kwəhnani drəwa le njivəməhnəḏəxəhni.

Ləta ntik garanti, vahn vəreyax va nuyatini formaso, tənəkəntəḏeni vacərɬ bulunda do kayəntəḏeni nwa mobil bulunda.

Njəkələhnəḏ nwa fərə gantə nkəḏ və yoxəhnayini, və wafina do ilewo ile liḏe pitahnini ma nbərahəni.

Kahnəḏak nuyantini doku bulunda, doku le nuyani vəhni ḏənk, gantə ndəkwəḏ sariya.

Artikl 28. – Vahn vicər kwəhnani drəwa njivəməhnəhni, Ləta ntid nwa fərə.

Leta paxetad diñite vicar, ntid fere nuyani serwis sante ga protekso sosyal.

Vicar vøle yotik kahnenixo vøxønentina soñe sarwis Naso, camahnadeni do nuyadeni buña, gante ndakwød sariya.

Artikl 29. – Nwa gineyin vøle ye vankol va kanwarh, kwahnani drøwa le ndokunøntahnadeni Naso hna.

Leta ntid fere soñe igentahn itac.

Nufak garanti vøle tahnani va nkentini nwa depite Parløma.

Artikl 30. – Ahn wo ahn kwahnak drøwa nkexahn yønwa facax.

Leta yanwød vunkor va, føxwøtad nwu lanw, føk gante nøjahnød ñønwi duniya li. Njekadøxøhni, ahn wo ahn, minufo ma ga vø yøntanw, gante ndemaløntødeni ntiyahn virac.

Um yøkad wov, nwa garhøla, nwa sønø, nwa xayalin, hnile nkeni wulanw, vajøxw, nwa sit ga nwa monima istorik gante nkøde deyina ma prøka.

Idøcøtarh, itønkørh, ikwøt, idøxøt hni nkal nasønal ronk le søhnød ma resøndanød do gankwørhøla soñe rac ntiyak xad ðanw ahn ye nte wøde børayina nøsi. Sariya yøxøhna le hnøød kørøt le yøðahnøde idanw ahn tac.

Artikl 31. – Ahn wo ahn kwahnak drøwa nkwørhønti iyi Konstitiso.

Leta nkabahnød do tøkøndlønød Konstitiso vø gaki yi.

Ndønød gabahn itac hnø nwa program formasø vukarøñ , nke profesiyønøl ma iniversiter, do fana nwa program nwadø ntinøhnini nwa fors de defans ga øekirite.

Ntid fere gante tøkølahnøde iyi Konstitiso ga nwa nøøø vahn fop nkal Laginø, nke ga rayø, ga televisø do ga internet.

Artikl 32. – Nwa drøwa ga nwa liberte nwadø ye hnø artikl 7 xanfo 31 cøvak, nwø yakøðena do brøðena nkabahnini, køyøna kørøk sariya hna.

Yankahnax ma lakax gena le hnandahnøde ñakahni nwa drøwa ahn.

SU TITR II.- SØDØ NWA DEVØWAR

Artikl 33. - Vøle ye tere rhanpo, nwa devøwar kwøhnaløni, ahn ga yøntanw.

Rəm gə hnəm xwəhnək ikwəḏ, uyəhn do uwam vərəx hni.

Vutax va nkwərhəndənixəhni, pəxwətədənixəhni do njoxaldənixəhni vələ xwəhnəkəhni va.

Artikl 34. – Ahn wo ahn ntəḏ ma nke avə nkal nasənal, kwəhnək devəwar le plahnəḏ Konstitisə, nwa sariya gə va kwəḏa vante rhəkwik.

Artikl 35. – Sitəweyin wo sitəwayin təfəka ntinti wəte, ndemalənti alternans ndemokratik hna, pliralism politik gə sindikal, va ntiya va ñəntanw gə va nkəya demokratik vante nkabahnək Konstitisə və gaki yi.

Age sitəwayin yeru təfəka arhemalənti gante pəxwətahnəḏe ordr konstitisənəl gə va ntiya nwa drəwa gə nwa liberte wade xerik hnə nwə artikl 12, 19, 20 do 198.

Artikl 36. – Ahn wo ahn ləḏək nkal nasənal li təfəka cahnənti yatatanke gante ndəkwik sariya ka.

Artikl 37. - Ahn wo ahn ntəḏ ma nke avə nkal nasənal, təfəka ntənən do pəxwət hnapul bulunda guxwəhn nasənal.

Artikl 38. – Ahn wo ahn yəḏayik manda piblik, təfəka nti gi manw, gi ntanwarh, gə xakili, təməse ñəñ kexəna do təhnana fəna.

Artikl 39. – Sitəwayin wo sitəwayin təfəka pacənana patri ya.

Kwəhnək devəwar le nbañəntande nkal nasənal hnile təkwək hna do ucankaf nufəḏəna, plaḏəna do tēbaldəna gə fere ronkax.

Artikl 40. – Ahn wo ahn təfəka njoxənti soḡe hnəfak bulunda gi ñənwəlahn yām fo.

Kwəhnək devəwar ndemalənti hnə vantiya vante fəxahnəḏe, vante rhemande age kata ma unwəx rəkikə.

PARTI II : SOḐE NWA INSTITISə VA REPİBLIK

Artikl 41. – Nwa institisə Repiblik vatar ye :

1. Nwa institisə nwale xumandiḡəḏ

- Prəsida Repiblik ;

- Lasanble nasɔnal
- Sena ;
- Guvernɔma.

2. Nwa institiso nwaxɔhn kiti

- Kur siprem
- Kur konstitisɔnɛl
- Kur de Kont
- Kur spesial xwɔhn Sistis Rɛpiblik.

3. Nwa institiso nwale rhemaɗ Guvernans demokratik

- Komiso Nasɔnal sɔŋe developɔma
- Komiso Nasɔnal sɔŋe Edikasɔ sivik do nwa drɔwa ahn ;
- Organ tɛknik indepanda sɔŋe Jesɔ Wɔte ;
- Komiso xwɔhn Regilasɔ Kominikasio do Odiyo-visiyɛl.

Artikl 42. – Nwa institiso nwade liyik Konstitiso hna, vɔsankaf va, vɔle rahnik ye kabi akahnɔni, pacɔni, vɔ fitɔɗina ahn do vɔ serhax ye.

TITR I : Sɔŋe NWA INSTITISO GUVENANT

SU TITR I : NWɔBA PUVɔWAR EKSEKITIF

Artikl 43. – Prɛsida Rɛpiblik, Ministr rhɛnkɔ rhɛnkɔ, gɔ Guvernɔma ? vɔhni ye vankaf Puvɔwar eksekutif.

SAPITR I : NWɔBA PRɛSIDA RɛPIBLIK

Artikl 44. - Prɛsida Rɛpiblik wɔte iniversɛl nkɔtɛŋahnɔɗɛ, ale nyɔbɔk vahn ; nwa xwɔnta waxi lide.

Nwa bɔhn inbɔɗ (5 ans) nbɔyɔɗ manda Prɛsida Rɛpiblika, xwɔnta rhanpo fo wɔnɔɗɛ. Xeɛ kurdɛ cankaɗ pɔgwɔɗɔ wati lɔnwu ya.

Falewo fale fa, ahn kɔɗina, wam lɔnwu hna nanw ntɔbi nwa manda Prɛsida nwaxi.

Ahn mɔkɔɗina, agɛ Prɛsidans hna nwa manda nwaxi puhnak nbɔk nke kandida sɔŋe Prɛsida Rɛpiblik.

Artikl 45. – Kandida wo kandida yaɗ nke Prɛsida Rɛpiblik tɔfaka :

- Kwèhna nasònalite gineyen, vahn vèlènwu va, arhanpo nké avè Laginé ;
- Idèf idènwu parhi ña nké Rëpiblik Laginé ;
- Sòñe nwa drèwa sivil do politik ant mèmahna ;
- Nwa dèktòr nwadé yètèk dús, tahnèk Kur Konstitisònel kèrni maxwèhnu ahn afrèn ye, inbahn gè xakili pèr ;
- Kwèhna nwa bèhn nwa fèxw warar gè nwatar gi nbèf (35 ans) do dèbèna nwa bèhn nwa fènw inbèf gè nwarar (80 ans).
- Tahna parti politik lè canjèni Konstitisò gè nwa sariya, ma nkaf atènwu fo do canj sòñe pèrenas ganté ndèkwik.
- Kopi kayète pacax njèdahnéf, anté xwèrhik gè hnapul lènwu ya. Lèwa organik yèkèf nwa fèrè nwale lixahnèdè ile xèrik yi.

Artikl 46. – Nwa fac kème gè wa fèxw inbèf (150 jours) ma kème gè nwa fèxw waxi (120 jours) wøjèdèxa Prèsida Rëpiblika puhahn manda lènwu ya ntite wòtè prèsidansiel.

Prèsida Rëpiblika, agè tàyèk Organ tèknik indèpanda lè xwèhnèk wòtè, dekret lè ndèkwahnèk wòtè ntid', nwa fac nwale lèhnik hnandr nbè yàñi, nkoj nwa fac kème gè wafèxw waxi (120 jours) təkahnind wòtè ya.

Vòlè ye kandida, nwa fac nwa fèxw inbèf gè nwahnax (90 jours) ma nwa fèxw inbèf gè rhanw (60 jours) fo kwèhnani njèdahnéndèni xawac hni nwa Grèf Kur Konstitisònel.

Kolès nwa dèktòr nwadé yètèk dús, vòlè xwèrhèk do kwètèk Kur Konstitisònel, pègwèdèni doku ya agè rək ntèhni nwa fac nwale xèrahnèdè nwa macaa padək.

Prèsida Rëpiblika dekret canètèf xèlè nkøjèd nwa fac wa fèxw warar (30 jours) ntixahnènde wòtè ya, atac pègwèdè Kanpañ èlèktoral.

Gè gena unwèmak sankaf, kandida wo kandida sòñe èlèksò prèsidansiyèl tàyik nkenti nkal nasònal, pègw xèlè kwètèf kayète kandidatir lènwu ya xaafò xèlè pèyàhnèdè rəkwa nwa rèsilta nwa.

Artikl 47. – Nwè kandida èlèksò prèsidansiyèla njantèdèni gwajèl rayò-tèlèvisè ntè macèhnèf Komisò rəkilasò Kominikasò do Odiyovisiyèl agè ntidè wòtè rhènkwa rhènkwa gè xigna pèr.

Igwajəl nwə kandida nte xerik yāŋi, fərsima ntitedəni.

Ləwa organik yəkəɗ nwa fere nwale lixahnəɗe ile xerik yi.

Artikl 48. – Kur Konstitisionela njəkad gante ntixahnəɗe kanpañ elektoral nkanw hna do nwə kandida ŋa gante kəñəlahnəɗəni nuya vəyə vile lixahnəɗe kominikasio gə informasion bulunda, gante ndəkwəɗ ləwa organik.

Artikl 49. – Kur Konstitisionela təkwehnəɗ do pəyāhnəɗ list nwə kandida ŋa age nkəjək nwa fac nwa fəxw inbəɗ (50) ntixahnənde eleksio ya. Age ntehnik ntiyik rac, Presida Repiblika canəɗ dekre xunbar nwa ministra, njahnahnəhni nwa elektera.

Artikl 50. – Age kandida ranpo le nwacarhik cəmək ma nuya unwemak sankaf təkahnind wəte rhənkwa rhəkwa, Kur Konstitisionel hna nkwajələɗe bi karacəɗe wəte ya, hnani gə nwa fac nwaxi (48heures), pəgwə xele pəyāɗəxa Organ Teknik Indəpandan le xwəhn wəte ya.

Age wəte ya karacəɗe, fac xanwarh yəkəɗe gante nkerahnəɗəni nwə kandida və xasək.

Artikl 51. – Hnani gə ntehnahni pəyāhnik rəkwa resilta tur wəte rhənkwa rhənka, age icəma ma unwemak sankaf, ale ləbəkəhni yāɓ və wəte ya nkexahnək, Kur konstitisionela, age pəyāka Organ Teknik Indəpandan le xwəhnək wəte ya, dəcədina nwa fac warar (72 heures), nəsəɗ ntiyi wəte xanwarh.

Artikl 52. – Age pər pəyāhnik rəkwa ya nwa resilta tur rhənkwa rhənkwa ya, age vəxi vələ hnuyak wəte ya, arhanpo hnuyak icəm ma unwemak sankaf kuntuma, Kur Konstitisionel pəyāta Organ Teknik Indəpandan le xwəhnək nwa eleksə, dəcədina nwa fac nwarar (72 heures), pəyāhnəɗ fac le pakətik tur wəte xigna ya.

Artikl 53. – Age ale rhənkwehnəkəhni tur xigna hna hnuyak icəm ma unwemak sankaf parhi, age njətayik hnani gə pəyāhnənde rəkwa nwa resilta ma hnani gə kurahnənde ya, Kur Konstitisionel pəyāta Organ Teknik Indəpandan le xwəhnək nwa eleksə, ndəcədina nwa fac nwarar (72 heures), pəyāhnəɗ fac le nbəkarhəɗe wəte ya.

Artikl 54. – Soŋe ile hnəsik hnə nwayi artikl 50 afo 53, age nəsik fac ya krənəɗe, Presida Repiblika, dəcədina nwa fac nwa fəxw warar (72 heures), ndəkwəɗ fac xanwarh le wəteŋahnəɗe.

Artikl 55. – Age kandida nuyana tur rhonkw rhonkw hna, dɛcɛdina nwa fac wa fɛxw waxi gɛ rhanw (21 jours), ndɛkwɛdɛ fac lɛ ntixahnɛdɛ tur wɔtɛ xigɛna.

Xalɛ pɛyɛhnɛdɛ rɛkwa Kur Konstitisɔnɛl, nwa rɛsulta tur rhonkw rhonkw, kanpaɲ wɔtɛ ya pɛgwɛdɛ, pidɪ agɛ nwa fac waxi (48 heures) fo wojɛk pɛgwahnɛndɛ wɔtɛ xigɛna ya.

Nwɛ kandida vɛxi vɛlɛ lɛbɛkɛhni yɛbɛ vɛ wɔtɛ va, vɛhni fo lid tur xigɛna ya.

Artikl 56. – Kandida lɛ nyɛbɛk vɛ wɔtɛ ntɛba ayɛntanw tur xigɛna hna, Kur Konstitisɔnɛla, um pɛyɛhnɛdɛ hnuyak ucankaf uɲa.

Age wa Kandida vɛxi va kɛɲɛlahnɛni, Kandida lɛs nyɛbɛk vɛ wɔtɛ tur rhonkw rhonkw hna, um fɛyɛhnɛdɛ hnuyak.

Artikl 57. – Age Kandida gɛna lɛ wajɛk va ntiyɛhn wɔtɛ va, kɛr njɛdɛhna grɛf Kur Konstitisɔnɛla, hnani gɛ nwa fac inbɛd gɛ warar (8 jours) lɛ rɛfɛk fac rhonkw rhonkw xɛlɛ ndɛkwɛk do pɛyɛhnɛk nwa rɛsilta Organ Tɛknik Indɛpandan lɛ xwɛhnɛk antiya wɔtɛ ɲa, Kur Konstitisɔnɛla pɛyɛhnɛdɛ tahnɛk Prɛsida Rɛpiblik kandida lɛ lɛbɛkɛhni nuya vɛlɛ wɔtɛɲɛk va.

Age nkwajik, Kur Konstitisɔnɛla nɛsɛdɛ hnani gɛ nwa fac inbɛd gɛ warar pil (8 jours francs) pɛgw fac hɛlɛ pɛyɛdɛ. Ma manwad wɔtɛ ya, atac nwa nɛsɛ nwa dɛnwu ɲa yɛdɛ sɔɲɛ nwa rɛsilta nwa ; ma tavɛk wɔtɛ ya, wɔtɛ xanwarh lidɛ hnani gɛ ntɛhnahni nwa fac wa fɛxw inbɛd gɛ nwahnax (90 jours) rhɛcɛk pɛgw fac hɛlɛ kɛrɛd pɛyɛhn.

Artikl 58. – Prɛsida Rɛpiblikɛ kurɛdɛ fac xɛlɛ pudɛ manda Prɛsida Rɛpiblik lɛ hnanwɛk ya.

Age kabi krɛnɛlɛhni wɔtɛ ya, kabi icɛm, kɔyahnɛk ma unwɛmak parhi nuyani nwɛ kandida, gantɛ kɛrik hnɛ nwɛ artikl 50 afo 53, ahn gɛna lɛ wɔtɛɲɛk afo tɛki fac xɛlɛ tɛkwɛdɛ manda Prɛsida Rɛpiblik lɛ hnanwɛk ya, arac nkɛd nanw xaafɔ agɛ kurik Prɛsida Rɛpiblik xasɛka, tɛmɛsɛ nwa fac pɛxw gi nbɛd (15 jours) dɛcɛdina pɛgw xɛlɛ puhnadɛ wɔtɛ ya.

Rɛk pɛgw fac xɛlɛ cudɛdɛ, Prɛsida Rɛpiblikɛ, wati manda lɛnwu hna, agɛ ñad cahn nkal nasionala pɛyɛdɛxa Parlɛma ya.

Artikl 59. – Prɛsida Rɛpiblikɛ per kwɛrhɛd ntaɲɛndatɛ tinki lɛnwu hna, tosɛ Kur Konstitisɔnɛl, antɛ ntidɛ antanwɛla cudɛɲa ; aki nɛsɛd :

Ami _____, Præsida Rëpiblik le rahnik, akwërthəbu tose Nwən gə Bulunda Laginɛ, soŋɛ toye mən :

- Lənənu do linwə gantɛ ntənənahnədə sɔbɛ Konstitiso, nwa Konvansɔ, nwa Trɛtɛ gə nwə Akor internasɔno, nwa sariya, nwə namu gə nwa nəsə Sistis ;
- doku le yɔdayibu ya, linw gu ntənax, gintanwarh, soŋɛ uhnəfak sankaf Nasɔ ;
- nwantə valətahnu ami dənɔk ucankaf untɛ yɔdayibu ; yəkələhnu gantɛ wo gantɛ ka do hni lɛwole, urisax, igwərthəl do idɛmal nasɔ ;
- vañu nwa Institiso Rëpiblik, fop inkal gə indɛpandans nasɔnal.

Agɛ apənkɔw fo xwərthəbu, faka sariya ntinwə gantɛ nkɛ ka.

Artikl 60. – Præsida Rëpiblika kərəndəxa Kur Konstitisənɛl, xara dadəna nwa fac ipəxw (10), pəgw xɛlɛ cudədə, pəyāhna ufacək hnapul lənwu.

Kərəndəxa Kur Konstitisənɛl, hnani gə nwa fac ipəxw (10), pəgw xɛlɛ təkɔwəd manda lənwu, pəyāhn ufacək hnapul lənwu.

Artikl 61. – Kopi Kayətɛ ntɛ kwərthəhək ufacax hnapul lənwu, gantɛ kərɛk artikl 60, tufədə Kur nwa Kɔnt gə nwa sarwis yatatanɛ.

Kayətɛ ndənkɔw rhənkɔw ntɛ xərɛk ikwərth soŋɛ hnapul do kabi manda gə vantiyəhn va puk, pəyāhnədə Surnal Ofisiyɛl Rëpiblik hna.

Iɛ nənɔləhnəni nwa nəsə nwa dənɔkw rhənkɔw gə nwadɛ fəyāhnik antɛ pud manda ma vantiyəhn va, nkabahnədə tose Kur nwa Kɔnt.

Artikl 62. – Præsida Rëpiblika ye asankaf Əta. Um ye sɛdə inite nasɔnal.

Um yəkad gantɛ ntənənahnədə Konstitiso, nwa Trɛtɛ, nwa Konvansɔ gə nwə Akor internasɔno, nwa sariya gə nwə namu Sistis.

Um ye ayəka Indɛpadans nasɔnal, inkal fop, uwam Əta do gantɛ njasədəni gafrən nwa Institiso gə vi nwəka bulunda.

Um ye asankaf yaŋ nwa Fors Armɛ.

Um xwəntək defans nasɔnal do soŋɛ rac, um lid Konsey sipɛriɛr Defans nasɔnal.

Um ye Axɛrh nwə Ar gə nwa Lɛtr.

Um ye Asankaf parhi nwa Ordr nasono de merit.

Artikl 63. – Presida Repiblika yekad do rufahnad ankanw politik Naso.

Artikl 64. – Presida Repiblik xwahnak nwoka namu. Um siñegad nwa ordonans ga nwa dekre.

Artikl 65. – Presida Repiblik nwacadexehni, nkol wo nkol, va sankaf sivil ga militer Eta, age maxohnu afacax ye, pitadina ahn.

Sariya organik rhakwad nwa fonksio sivil le macandexehni Presida Repiblika.

Presida Repiblika nufad dekre le rufadexa ministr wo ministr doku le refoka ntind.

Um nwacahnad xunbar nwa ministr.

Mekad nuf dekre kwatehnahta Premiye ministra vi nwoka va rhanpo.

Artikl 66. – Macahnende ale yed Premiye ministr, ankaf guvernama, do fana nwə manbr guvernama na, per tayade Sena age nipayini vahni fo nwə kandida vale rhakwik.

Gante kerik irhenkw rhenkw ki, koyona ntide macahnendeni vale yed Guvener do vis-guvener Bank santral, nwa direkter resi finansiyer Eta, vale yed xarhenkw nwa kor kontrol Eta.

Age koloru, njexaki do ge paceru tayadeni Sena hna vale ye nwə kandida.

Ale rhakwik nke Sef deta-masor seneral desarme, tahnade, age nipayik, umale rhakwika, minu fo Konsey sipier Defans nasional hna.

Sariya organik hnased gante ntide soje ile hnasek hne yi artikl.

Artikl 67. – Presida Repiblika tahnadexehni nwə anbasadera ga vale ye anvawaye ekəstraordiner Yamani hna do nwa organisaso internasional.

Nwə anbasadera, nwə anvawaye ekəstraordiner Eta do ga nwa prasanta organisaso internasional, yal lonwu hna payideni.

Artikl 68. – Presida Repiblika kwahnak drəwa le kohnəcanahnad.

Artikl 69. – Xwənta rhanpo bəhn ya, Presida Repiblika, nased payahn gante nke Naso ka, tose Konferans nwa Institiso ga vove ankol vale rahnik va ; Parlema ya nwacahnad.

Diskur le røyik yān yi, fōrsima ye. Nkwajēla gena.

Prēsida Rēpiblika, mākēd nēsēhn catēn fo Yamana Laginē ma agē ntidē Konsey Nasō ya.

Artikl 70. – Prēsida Rēpiblika mākēd nti referandom sōḡe sariya ilēwōle naxak agē njākək bulunda ya afo tōyi, tēmōsē pēr manwad Parlema agē nbarēni Konsey Nasō, nyābatēni ntābi fēcere (2/3) vōlē wōtēḡək va.

Asamble nasōnal ḡe Sena, sōḡe dōku le kwōtanhnik alēwōle, agē nkwōrhōlōni nyābōni ntābōni fēcere(2/3) vōlē wōtēḡək va, mākēdōni tōyōnixa Prēsida Rēpiblika nti referandom sōḡe sariya le lēhnik njōki.

Tēma njahnahnōdeni nwa ēlēkōtēr ḡe dēkre, Prēsida Rēpiblika nōpad Kur Konstitisōnēla njōti bi prose sariya rac caḡēni ḡe Konstitisō. Agē vō saḡōna, kōdēna macōli referandom.

Agē Kur Konstitisōnēla manwak, awa prose ya ma proposisō ya njākōdē ḡe referandom.

Kur Konstitisōnēla rākēd njākand gantē ntixahnōdē referandoma nkanw hna.

Agē referandom hna, prose ma proposisō ya manwayik, awa sariya rac tufahnōdē gantē ndōkwik artikl 127 ka.

Njōtahnōdē referandoma sōbē ye tōfōka tākōni lafēcere fo (50%) nwa ēlēkter vōlē xērik list ēlēktoral do lintik.

Ḡe prose ma proposisō sariya lē xērik yān yi, kōdēna naxayi nōnpōti iñ Konstitisō hna.

Artikl 71. – Ilē xamahnahnōdē ale lid dōku Prēsida Rēpiblika gona hnēm, icēm ye, koyahn, koyayik, ma iñ ixanwarh lē nwēmaka parhi Prēsida Rēpiblika.

Agē ahn gona laña Prēsida Rēpiblik hna, Prēsida Asamble nasōnala, nkaf tōnwu fo ma agē nwa Dēpitē nwadē rōyākōḡa yābək, pōyādōxa Kur Konstitisōnēla.

Kur Konstitisōnēla kōd pōyāhn laña Prēsida Rēpiblik hna ahn gona, agē kamahnək icōma, koyahnik, koyayik ma agē kamahnək Prēsida Rēpiblika anbarēmak kwōl kwōl inbahn ḡe xakili pēr ma ilēwōle nwēmāyēhnōdōxa kwōl kwōl, Kōlēs nwa dēkōtōr vōlē yōtək yābax do xwōrhək tahnatēni, ntidōni rapor.

Artikl 72. - Age ahn gona laña Presida Repiblik hna, napahnənde ya, Presida Asanble nasionala hnənpətəðəxa, agə arac memaka, Presida Sena ya hnənpətəðəxa. Age ayi fana memaka, nwa vis-Presida nwa gantə təfələni ka hnənpəð napahnənde.

Presida Asanble nasional ma, agə memaka, Presida Sena ya kwərhad tan age kamahnik ahn gona laña Presida Repiblik hna.

Presida Asanble nasionala nufahnənd laña Presida Repiblika, kwərhad gantə kerik artikl 59 hna. Hnani gə ntəhnahni təkək nwa fac keme gə nwa fəxw waxi (120 jours), pəgw xele pəgwəð vantiyəhn, nwa eləksə nwa xanwarh lide, gantə ndəkwiw nwə artikl 46 afo 56.

Presida Repiblik le lañak napahnənde kədina :

- nkwaçanklehn Asanble nasional ;
- nti rəferandom ;
- njəkəlehn nkwaçəti Konstitiso ;
- nuf drəwa le tavəhnand ;
- njədahni nwə anpləwa nwa sivil gə nwa soðadə.

Artikl 73. – Nwa Presida Repiblik vələ fuhnak va, soŋ ntənax uŋa, vəhni yəkəðe age Presida le hnanwək ya nke, caxani arhanpo rhanpo gantə ndəkweni puhnani manda lənwəhni ka.

Presida Repiblika məkəðə njədahni nwa misə spesal.

Artikl 74. - Nwa Presida Repiblik vələ fuhnak va, njədadəni hnapul, nke vəyə ma korhi do gə vələ rəkəð njəkandənixəhni, gantə kerik Namu organik hna. Hnə yi sariya, nkentahni aləwo alə yəxə Səf Əta.

Artikl 75. – Nwa presida Institiso Repiblik gə nwa premiye ministr, soŋe untənax uŋa, caxadəni arhanpo rhanpo gantə cərəni, age nkeni və yəntahni vələ hnanwək gaki va.

Presida Repiblika məkəðə njədahni nwa misə spesal.

Age puhnani fonkəsə lənwəhni, gantə kerik sariya ka rəkəðe njədadəni hnapul do njəkandeni.

Artikl 76. – Presida Repiblika nbañik, ñakədəna, pəgwədəna, yənwədəna do dəbənədəna, gantə kerik sariya ka.

Artikl 77. – Presida Repiblika gentahnina politik vələ fitəndələhnəd.

Xalɛ cudɛdɛ dɛnk, Prɛsida Rɛpiblik lɛ wɔtɛŋika, lakɛndɛ ntɛhni kandida vɔ parti politik yɛxo kabri ŋa, taŋ tavɛtad antɔyɛhn ma responsabilite lɛ ntidɛxo parti ma muvɛma politik lɛnwu hna.

Falɛwo falɛ fa, kɔdina mɛta xunbar ma nbara parti politik ma muvɛma politik.

Mɛkɛd, Prɛsida Rɛpiblik, macɛhni nwa responsabl parti politik, gantɛ nkwajɛlandɛni sɔŋɛ uhnɛfak nasɔnal.

Artikl 78. – Nkɛ fonkɛsɔ piblik xanwarh ma prive, la nkɛ ɛlɛksɔ nasɔnal ma lokal, vɛsaŋɛna ga ntɔyɛhn nba Prɛsida Rɛpiblik.

Vɔ saŋɛna fana gɛ nasɔnalite xanwarh agɛ gɛna vɔ Laginɛ. Prɛsida lɛ wɔtɛŋika, hnani gɛ nwa fac nwa fɛxw inbɛd gɛ rhanw (60 jours) nwalɛ rɛfɛk icud dɛnwu ŋa, tavɛtad nasɔnalite wo nasɔnalite.

Artikl 79. – Wati manda lɛnwu ya, Prɛsida Rɛpiblik mɛkɛdina tɛnw lɛnwu fo ma paya ahn alɛnwu ma axanwarh, ntanw ma ñɛga hnapul ɛta.

Mɛkɛdina tɛnw lɛnwu fo ma paya ahn alɛnwu ma axanwarh, nbankɛti antanw piblik, va nwɛ administrasɔ ma nwa institisɔ nwadɛ kwɛhnɛk ɛta ma nwadɛ njɛkad.

Nwa disposisɔ hnɛ vindɛr 1 gɛ 2 nwa vɔ yɛŋi, vɛlɛ rufayik va, vɛhni yɛ Premiye ministr, nwɛ manbr Guvernɛma, nwa Prɛsida Institisɔ Rɛpiblik, Guvernɛr gɛ nwa vis-guvernɛr Bank santral, nwa Dirɛkter rɛsi finansiyɛr ɛta, nwa responsabl vɔ rhɛnkɛ rhɛnkɛ nwa kor kontrol ɛta do gɛ Sɛf dɛta-masɔr sɛnɛral dɛsarmɛ.

Sariya yɛxɛhna hnɛlɛ kɛrini nwa titilɛr fonkɛsɔ vɔ yɛntanw vɛlɛ tufarhɛk iyi artikl.

SAPITR II. – NWƏBA PRƏMIYƏ MINISTR

Artikl 80. – Prɛsida Rɛpiblik tahnɛdɛxa Premiye ministra gantɛ ndɛkwik artikl 66 hna.

Premiye ministra tahnɛdɛ fagantɛ nwa sitɔwayin ginɛyin vɛlɛ yavɛtik pacɛni, anjɛxɛkɛhni dɔku ya, dɛs kolɛni vantiya ɛkonomik, sosial, siridik, tɛkɛnik ma siyɛtifik do dɛs njɛtɛni vankeya sosɔ-politik, ɛkonomik do kiltirɛl nbɛ Yamana.

Prɛsida Rɛpiblik tɛrhɛd vantiya Premiye ministr.

Dadɛdina nwa fac ipɛxw (10 jours), pɛgw fac xalɛ pɛgwahnɛd dɔku, Premiye ministra kwɛtɛd Kur konstitisɛnɛl hna kayɛtɛ ntɛ kɛrhahnɛk ga nkaf antɛnwu sɔŋɛ hnapul lɛnwu.

Dadādina nwa fac ipəxw (10 jours), pəgw fac xalə tərhak doku, Premiye ministra kwətəf Kur konstitisənəl hna kayete nte kərhahnək ga nkaf antənwu soŋe hnapul lənwu.

Nwa disposisə hnə vinder 4 gə 5 nwa və iyi artıkl, vələ rufayik va, vəhni ye : nwə manbr Guvernəma, nwa Presida Institisə Rəpiblik, Guvernər gə nwa vis-guvernər Bank santral, nwa responsabl və rhənkəw rhənkəw nwa kor kontrol Eta do gə nwa direktər rəsi finansiyər Eta do gə vələ ye yāŋ responsabl forsə dəfans desəkirite.

Artıkl 81. – Premiye ministra ye Sef Guvenəma.

Um fəxwəd, rufahnəd do lid plalahn antiyehn guvernəma.

Um nwacəhnəd nwa Konsey interministeriyel gə nwa xunbar nwa ministərə.

Artıkl 82. – Premiye ministra, agə tahnək, dəcədina ,nwa fac nwa fəxw inbəd gə rhanw (60 jours), Diskur Politik Seneral ntid tose nbara Konsey Nasə. Ntidə ankwajəla wətə kəm agə puhnak Diskur Politik Seneral rac.

Artıkl 83. – Premiye ministra inwəka kwəhnək ntixahn arətə soŋe vantiyehn vantənwu gantə ndəkwik Konstitisə hna gə nwa sariya.

Antə nbalələtədəxa ŋa, Konsey interministeriyel nufəd nwə arətə nwadə ntid Premiye ministra. Sariya ye lə rhəkwəd gantə ntid ntiyahnənd iyi disposisə.

Artıkl 84. – Gə sariya organik, Premiye ministra tahnədəxəhni, nkəl wo nkəl, njadəhni anpləwa sivil, vahn vələ ləhnik kəñələhnəni, pacəni, və fitədina ahn do cərhəni.

Artıkl 85. – Premiye ministra, tufədəxa Presida Rəpiblika, vələ xwətik guvernəma hna, gantə nke striktir guvernəmantal nufahnək dəkə.

Gantə nyəbik nwa hnənk Yamana ka, kəyənə nənplədəni vələ xwətik Guvernəm hna.

Presida Rəpiblika macədəxəhni nwa ministra gantə ndəkwik artıkl hnə 66.

Məkəd ntixətəhni bərə pər təyədəxa Premiye ministra.

Premiye ministra nwətəd tose Presida Rəpiblika.

Um lid gantə njasahnəd nwə sariya, nwə namu gə nwa desisə sistis.

Artikl 86. – Premiye ministra ye responsabl gante ntixahnəde guvernans nkanwəhna. Um səñəf do yəkaf antəyehn Administrasə santral, vəsankaf vəle ye yəñ wo yəñ hnə vankəl.

SAPITR III. – NWƏBA GUVERNƏMA

Artikl 87. – Prəsida Rəpiblika yəd xarhənkəw Guvernəma ntixahnə Politik Nasə.

Nkeni Premiye ministra, nwa ministr ɲa do gə nwa Səkreter Eta.

Premiye ministra do fop nwə manbr Guvernəma nwə yəntanw ɲa, vəhni fop nwətadə ndanpofə tose Prəsida Rəpiblika.

Artikl 88. – Nwə manbr guvernəma ɲa fop mətadəni tose Premiye ministra, aləwo alə sɔɲe nkanw antə tondak departema lənwu.

Manbr wo manbr, agə Premiye ministra təyəkə ɲət ile ñad ya, və kayətə ma nkabahn sɔɲe jəsə departəma lənwu, təfəkə ntəkwahna.

Premiye ministra gə nwa ministr nwa ñəntanw ɲa, fop ndanpo fo mətadəni sɔɲe nwa desisə nwadə nufəni hnə Konsey nwa mininstr.

Artikl 89. – Nwə manbr Guvernəma ɲa mətadəni tose Parləma, gante ndəkwik hnə nwə artikl 134 do 135.

Artikl 90. – Fonkəsə va nwə manbr Guvernəma ɲa, və saɲəna gə manda hnile nkətəɲəde ahn do antəyehn wo antəyehn profesənəl piblik ma prive hnile cəsəde.

Fonkəsə manbr Guvernəma ɲədəhnəf avantas gə privileges gante kərik sariya ka.

SU TITR I : NWƏ BA PUVƏWAR LƏSISLATIF

Artikl 91. : Parləma ya xwəhnək puvəwar ləsislatifa.

Nwa Sanbr waxi kwəhnək Parləma : Lasanble nasənal do gə Sena.

Nwə manbr Asanble nasənal nwacəde Dəpitə.

Nwə manbr Sena nwacəde Sənatər.

Parləma yi nkə xad gante nənplik politik, nwa hnənk do ikəñəlahn Nasə.

Parləma yi fo wətəɲəf nwa sariya nwa, gante ndəkwik hnə artikl 130.

Um nwetad age Naso ya macik, yekad politik piblik bi canek do rirad anteyehn guvernema.

Xunbar nwa Sanbr Parloma waxi tak nwacik Konsey va Naso.

Artikl 92. – Asanble nasonal nwa bahn inbad (5 ans) nbayed. Nwa bahn inbad ga rhanw (6ans) ye Sena ya.

Artikl 93. – Konstitiso ya rhakwak soje vanteyehn vante ntixahnadani Konsey Naso Lasanble nasional ga Sena.

Nwa Seso Konsey Naso ya, Presida Lasanble nasona nwacehnad ma, age arac memaka, Presida Sena ya lid.

Konferans nwa Institiso ga nwa Eli loko, Parloma ya nwacehnad, xwenta rhanpo bahn ya.

Konferans nwa Institiso ga nwa Eli loko nbaradaxehni nwə manbr Institiso Repiblik, nwə manbr Konsey resono do ga nwa mer.

Artikl 94. – Sariya organik le nwankak sanbr wo sanbr, andekwad :

- vole rahnade do nwə namu nwade rəkad njasahnend biro ya ;
- veyəxw nkedani, fere le tahnahnadani, gante cexelani do gile kwəhnani, ntini nwa Komiso permanante ;
- Nwa fere fale njasahnad nwə sariya ikəñəlahn gi barap ;
- Nwa fere fale canətahnadani nwa komiso ;
- Nwa sariya nwale rufahnad gante tɛbadɛ nwa nəsə, gante nkwajələdɛ do ntidɛ wɔtɛ.
- Gante tɛfəka cɛrhəni nwə manbr ;
- Organisasə nwa sarwis administratif nwade mənkwəndik Presida va sanbr wo sanbr.

Artikl 95. – Presida va sanbr wo sanbr nkotɛɲik nbəyə nwa bahn ləsislatir.

Artikl 96. – Seso ordinaer rhanpo fo ye drəwa le nbarahnad Parloma ya.

Sesion ordiner rhanpo rac, xele nkedəxa nwa fac inbad lepera oktobr (05 octobre) pəgwədə do puhnayi xele nkedəxa nwa fac ipəxw gi nbad lepera suye (15 juillet).

Age nwa fac inbəd oktobr gə nwa fac ipəxw gi nbəd suye, nwa fac ntanwəla nkexahnək, ipidət iŋa gi puhna ŋa krənədə nke fac le rəfəka rhokuḡahnədə.

Artikl 97. – Sanbr wo sanbr Parləma, age puhnayik Sesio ordiner, məkədnti sesion ekəstraordiner, Presida Rēpiblik nwacəhnəd ma age nwa biro nwa sanbra rəyək, kwəhnatəni nwa nəsə fac rac.

Sesio ekəstraordiner kədəna macəli, gantə kerik ndrə nbə yāŋi, age gena xunbar fo rəfaka ntiyi soŋe nwa nəsə uval yāmana.

Parləma ya puhnand tuŋ nwa nəsə nwaḡ fac rac, sesio ya fana pidədə.

Artikl 98. – Manda le ye fərsima gentahnina.

Drəwa wətə ya hnə sanbr wo sanbr, aləwo alə xwəhnantik minu.

Ipayahn wətə manwik, ntide gantə kerik Rēgləma interier va sanbr wo sanbr.

Artikl 99. – Vənbara Asanble nasənal gə Sena piblik ye.

Age ntəhnəni vənbara va pidarhəni, Sanbr wo sanbr vaki tak, kodəni ntini wətə la ntəbəni tɔyē fo fēcərə ya vələ nwanwək va.

Nwadə wajəlika fop xerədə Surnal xwəhn vankwajəla Sanbr wo sanbr.

Artikl 100. – Depite gə Senater, ante nkədəni manda lənwəhni hna, və xədəna njəklehnini, playini, cəḡini ma kitini soŋe naxan hni ma wətə le ntini kaḡi fonksə hni ya nkexahnəni.

Wati ntə ntide nwa Sesio nwa, və nwəkədəna njəklehnini ma playini soŋe ile menəni, age gena Sanbr le nkentahnini ya nwanwək.

Age krim ma deli ntik gəl wati sesə hna, biro sanbr le xwətahnika yədahnəd otorisasə le plahnənde ya.

Otorisasə napədəna age krim ma deli ya naŋətarhik. Age ki nke, biro sanbr alə lik pəyadə dadədina fac rhanpo.

Artikl 101. – Ankeya Depite ma Senater, və saŋəna gantəyehn wo antəyehn profesonel piblik ma prive hnile səsahnədə, gantə kerik sariya organik hna.

Sariya organik le yokə sanbr wo sanbr yəkədresim nwa iminite, vi səvax va do nwa sankəsə nwa.

SAPITR I. – NWƏBA ASANBLE NASƏNAL

Artikl 102. – Asamble nasónala yé afayík ðulunda və Lagine.

Artikl 103. – Ayetahnöndé Asamble nasónal hna, kandida ya teféka :

- a) Nké gineyin ;
- b) Kwéhna nwa bëhn nwa fëxw waxi gë rhanw (21 ans), do dëbëna nwa bëhn nwa fëxw inbëd gë warar (80 ans) ;
- c) Aworharh nwa drëwa sivil gë politik ;
- d) Ayeti hnë parti politik ma aye kandida indepanda axwéhna parenas lé rhëkwik.

Nké sariya organik lé rhëkwëd va nköl vante lixahnödë wöte, gante nyábëdëni nwa Depite, nwë avantas gë korhi lé wënadëxëhni. Andëkwëd gante ntidé këtëjahni maxwu ma gante nködë nkëtëjahnnina do ilë vañik, nwa fëre wöte do gante ntidé nënpëtahni Depite agë ahn dañana tinki lënwu hna.

Artikl 104. – Kur konstitisönel yëkadë kanpañ wöte gante nëfand ëleksö, wöte nwa Depite. Um yëtëd ilë wëk pacëna hnam.

Artikl 105. – Bulunda ya wëtëdëxëhni nwa Depite, wöte iniversël dirët, söjë nwa bëhn inbëd (5 ans) nwadë xödë nkwënyäi.

Nwa bëhn inbëda ködë njayëti agë disolisö liyik, gante kerik artikl 136 hna.

Artikl 106. – Nwa Depite nja, ahn arhanpo vahn vërar hna (1/3), hnëlist nasional nufödë wöte hna këñëlëntahni gë və yëntanw.

Nwa tinki nwadë wödë yëdëhnnina gante ndëkwik wöte hna, yabax njëdädëni nwa kandida vësöval gë völe rëyëk.

Nwa Depite vëxi vahn vërar (2/ 3) hna, skritin ininominal tur rhanpo hna wëtëjandëni.

Nwë kandidatir njëdayini nwë parti politik nwadë sañëk tose Konstitisö gë nwa sariya, do fana völe yë indepanda padëk nwa fëre nwale rhëkwik sariya hna.

Afo nwa parti politik nwadë sañëk tose Konstitisö gë nwa sariya, xödë tufahnëni nwë kandida söjë wöte hnë list nasional, këñëlahnëntini gë və yëntanw.

Söjë gante këñëlahnëdëni nwa sitëwayin hni yëkëlehni nwa fëre wöte hna, rhëkwahnödë vanköl vante lixahnödë wöte.

Artikl 107. – Asanble nasional fo wotɛd sariya lɛ xerik artikl 118 hna, tɛmɛsɛ ndɛnkwina nwa sariya nwale nbankɛni gɛ Sɛna, gantɛ kɛrik artikl 115 ka.

SAPITR II. – NWƏBA SɛNA

Artikl 108. – Sɛna ya yɛ nwa prasanta nwa kolɛktivite dɛsantralise gɛ vɛ rhoku Naso fop.

Konstitiso gɛ lɛwa organik vɛ gakiyi, yɛdahnɛk nwa fɛrɛ nwale yɛxahnɛdɛ Sɛnater.

Artikl 109. – Sɛna ya kɔdɛna canpɛhni.

Artikl 110. – Nkɛxahnɛnd Sɛnater, kandida wo kandida tɛfɛka :

- a. Nkɛ avɛ Laginɛ ;
- b. Nkɔrharh nwa drɛwa sivil gɛ politik ;
- c. Tɛka nwa bɛhn wafɛxw nwahnax (40 ans) do dɛbɛna nwa bɛhn wa fɛxw inbɛd gɛ warar (80 ans).

Vahn vɛ xɔdina nkeni hnɛSɛna gɛ gena nwa sitɛwayin yɛ, vɛlɛ yɛtik acatɛni, pacɛni, acɛrhɛni, kwɛhnani ɛksɛpɛrians dɔku do akɛlɛni vantɛyɛhn siridik, politik, ɛkonomik, sosial, kiltirɛl, rɛlisiyɛ do siyantifik.

Fonkɛsio Sɛnater vɛ saɲɛna gantɛyɛhn vɛ parti ma muvɛma politik. Vɛ saɲɛna fana gɛ dɔku fonkɛsɔ piblik ma privɛ hnile nuyadɛ cɔs.

Sɛnater rhanpo vahn vɛrar hna (1/3), Prɛsida Rɛpiblik rahnɛdɛxɛhni vɛlɛ yɛ nwɛ manbr nwa antite sosɔ-profesionel, vɛlɛ lɛbɛkɛhni yɛabiɲa do vahn vɛsɛrhax gantɛ ndɛkwik hnɛ vindɛr 1 gɛ 2 artikl vɛ yɛɲ yi.

Nwa Sɛnater vɛxi vahn vɛrar (2/3) hna tahnini gɛ wɛtɛ kor ɛlɛktoral hnile nkeni nwa konseyɛ rɛsɔno gɛ komino.

Nkɛ lɛwa organik lɛ yɛtahnɛdɛ iyɛb, fɛrɛ wɛtɛ do gantɛ tahnahnɛdɛni nwɛ Sɛnater, gantɛ ntidɛ nkɔtɛɲahni maxwu ma gantɛ ntidɛ nkɔtɛɲahnina, nwɛ avantas gɛ korhi lɛ wɛnadɛxɛhni, do fana nwa fɛrɛ nɛnpɛtahni Sɛnater agɛ ahn daɲana tinki lɛnwu hna.

Artikl 111. – Kur konstitisoneɓel njɔkad gante caɗand kanpaɗ gɔ ɛleksɔ Senater. Njɔkad fana gante caɗahnɔɗ itahn nwa Senater vɔɛ wɔk vɔyentahnina wɔɛ.

Um xitid age ankwɔrhɔla gena kanpaɗ hna, wɔɛ nwa Senater gitahn nwa Senater vɔɛ wɔk vɔ yetahnina ɛleksɔ.

Artikl 112. – Age vankwajɔla va puhnayik, Presida Rɛpiblika tɔyɔt, Sena ya manwɔɗ nwa proposisɔ wade liyik macahnini vahn soɗe nwa fonkɛsɔ nwa sankaf, gante ndɛkwik Konstitisɔ vɔ tamɛ.

Artikl 113. – Sena ya ndemalɛntɔɗe gante kɛxahnɔɗe urisax bulunda do ankwɔrhɔla yamana. Soɗe rac ntid fɛrɛ gante kɛxahnɔɗe ma pɛxwɔtahnɔɗe sɔnko age vancɛx Nasɔ va tɔnkɛlɔni, gante nkwɔrhɔlahnɔɗe Nasɔ hna.

Gante kɛrik vindɔr 3 vɔ artikl 4, nwɔ manbr Sena va ye vɔ yanwɔ us gɔ kutim, vihnɔfak vankeya gɔ vankeya vɔvɔ Lagine.

SAPITR III. : ILE MƏKƏDƏNI NTINI ASANBLE NASONAL GƏ

SƏNA SONDƏ NWA SARIYA

Artikl 114. – Asanble nasɔnal fo wɔɗɔɗ nwa sariya nwa soɗe le xɛrik hnɔ artikl 118.

Artikl 115. – Asanble nasional gɔ Sena nkɔɗɔɗɔni nwa sariya nwa soɗe :

- a) Kahnɛndahnini nwa kolektivite desantralisɛ, vi nwɛka vi lɛnwɔhni va gɔ vantiya afaya fo.
- b) Rɛsim ɛlektoral Asanble nasɔnal do gɔ Sena, soɗe ile woyik ndɛkwina Konstitisɔ gɔ resim ɛlektoral nwa Konsey eli, nwa kolektivite desantralisɛ ;
- c) Rɛsim nwɔ asosasɔ gɔ wa organisasɔ nwale nbanklehnini ;
- d) Promosɔ guvɛnans le saɗɛk
- e) Promosɔ igwajɔl, igwɔrhɔl do gɔ inite nasɔnal.

Asanble gɔ Sena, nwa sariya nwa xwɔhn oriantasɔ, plan do gɔ program nkɔɗɔɗɔni.

Nwa sariya plan tufahnɔɗ ankaw antɛ tondadɗ soɗe nwa bɔhn nwa yaɓax, gante njixahnɔɗ xarhɔnkɔ Nasɔ gɔ ankasema Eta.

Nwa sariya program tufahnɔɗ sɛktɛr wo sɛktɛr nwa obsektif va ntiyɛhn ɛkonomik gɔ sosial va Eta.

Artikl 116. – Asamble nasional gə Sena njəkədfəni arhanpo rhanpo prose ma prosiso sariya gante manwandəni kayəte ndanpo fo. Ile wajək ya manwəde age nuyik plaləni gə kayəte nte xwətika, təməse mənəna artikl 121.

Age mbəyədf ankwajəla fagant Asamble nasional gə Sena soje manwahnəni prose sariya, nəsatəni nwa xwənta nwaxi Sanbr wo Sanbr, xunbar komiso mikəst pariter kəde maci dānko tufahni kayəte nwa disposiso nwade woyik gwajəlina. Premiye ministra rəyədf xunbar komiso mixt pariter, age prose sariya ye. Age proposiso sariya ye, Prəsida Asamble nasional gə Prəsida Sena nwacəhnədf ndanpo fo.

Kayəte nte kerək Komiso mikəst paritera kəde Guvernəma tufəhni nwa sanbr waxi nwa gante manwandəni. Ile wənəde tēbadəna age Guvernəma manwəna.

Age komiso mikəst paritera məkədfina nti kayəte ndanpo fo, Guvernəma kədf təyā Asamble nasional təkwehn nwa nəsa.

Asamble nasional məkədf təkwehn nwa nəsa age njəkək kayəte nte kerək komiso mikəst pariter, ma kayəte təkwa nte nkətənjək, ge gena mə, naanwi amandəma rhanpo ma nwa yabax nwade pəlak Sena.

SU TITR III. – SODE GANTE NKENI PUVƏWAR EKSƏKITIF GƏ PUVƏWAR LƏSISLATIF

Artikl 117. – Nwa Depite, nwa Senater gə Guvernəma hnaxədf nwa sariya.

Parləma ya fo wəted sariya, təməse tavina ile xerik hnə artikl 70.

Artikl 118. – Nwə namu ntixahnənde sariya :

- Garanti nwa liberte gə nwa drəwa fondamanto, nwa kondiso wade rəfəka nkə ntiyahnənd do hnile təkwehnəde ;
- Ile rəfəka ntini nwa sitəwayin gə administrasə piblik ;
- Nwa proposiso nwade lidə soje defans nasional va nwa sitəwayin, vinbahn hni gə hnapul hni ;
- Nwə garanti fondamanto le njədayini və rhoku Eta ;
- Untənax nte njavətahndəni ;

- Nwa drəwa sivik, nasənalite, inbahn gile məkədənə vahn, nkeya nwa tere, gantə ntənwələdə gə nwa libertə ;
- Fere le xamahnandə nwa kutim do nbəyāldənə gə nwa libertə, nwa drəwa fondamanto ;
- Uxwəhn, nwa drəwa parhi do obligasə sivil, komersial ; gantə tēbahnədə, nasionalisasə do ntixahnədə prive ; vankeya rəsım organism piblik ;
- Vankeya nwə asosiyasə, nwə parti politik do təfəka nke oposiso ;
- Nwa ordr profesənəl ;
- Vankeya nwa ofisie ministeriyel ;
- Orkanisasə sidisiyer gə rəsım penitansiyer ;
- Kreasə do konposiso nwa ordr siridik ;
- Yət nwa krim, nwa dəli do va kwəda vantə lide ;
- Antiya penal ;
- Age njamənik ;
- Wati siyes, wati irsans, wati nwət hna ;
- Wati ntə canətədə korhi, nwə bank, nwa sosiyetə dasirans, Mitialite gə eparñ ;
- Age kəñəlahnək, nbarəpik, nwa fere nwale rəfahnədə nwa hnav, nwa yatatanke, gə nwa kontribisə fərəsima ;
- Va nkeya kor diplomatik do konsiler ;
- Hni yəka fək, hni pəxwət ile ye hnə fək do gantə nəfahnəd kantəm ;
- Rəsım ile yarhanhnədə ;
- Rəsım nwa tekənolosi nwale fəyālahnədə do wərhəlahnədə.

Sariya, nwa prinsip fondamanto ɲa ile ntiyehnəd :

- Nwə ɓa orkanisasə sənəral va dəfans nasənal ;
- Nwə ɓa ipəxwət ordr piblik ;

- Nwə ba ikaraŋ, resers siyantifik gə formaso profesonel ;
- Nwəba drəwa doku, drəwa sindikal do gə protekəso sosial ;
- Nwəba developema kiltirel do gə protekəso patriməwan ;
- Nwəba ipəxwət ma inufə hnapul Eta.

Artikl 119. – Ile wək gena sariya, awa namu ye.

Age sariya ya ntənkələni ga nkeya namu ya, ankodə nənpati gə dekɾe age Kur konstitisənel kamahnək ankeya namu ya.

Age ankeya namu atənkək sariya , sariya kodə nənpati age Kur konstitisənel kamahnək ankeya sariya.

Artikl 120. – Sanbr wo sanbr Parləma hna kerəf umə dənɾ ordr lənvə fac ləwu.

Premiye ministr təyəd ndənkwi ker hna ordr sur prose, sariya ma nwanəsə politik sənəral.

Wati le rhəkwik njəkahni nwa nəsə wade xerik ordr sur hna, təyɛ fo ndəcəd fəcərə wati sesion parlemantera.

Nwa Depite, nwa Sənatər gə Guvernəma kwəhnani drəwa le nkwənahnadəni.

Nwa nəs nwadə nkwənək Guvernəma, Premiye ma ministr rhanpo yədahnəd.

Artikl 121. – Nwa proposisə gile xerik nkwənədəni nwa Depite gə nwa Sənatər, manwədə age nwa sariya ye ma gə ñakədina vinwəka vile njədayik Presida Rəpiblik gantə kerik hna artikl 130 age wati le payahnək dəcəna.

Manwədə fəna age və yayəntəhnədina hnapul piblik, nti ma kəc idiɓ piblik, afo gə ndəkwayik ile wənəd ya.

Artikl 122. – Age ankwərhəla gena Sanbr rhanpo gə Guvernəma, soŋɛ ile wənədə, Kur konstitisənəla nəsədhnani gə ntəhnani nwa fac inbəd gə warar (8 jours) ndəcək, age təyəka Premiye ministr ma Presida sanbr le ləhnik.

Ile ntəhnək Kur ya təkwəhnəd nwa nəsə ŋa.

Artikl 123. – Asanble nasənal fo wətəd nwa sariya korhi.

Nwa sariya finans yətədə bəhn wo bəhn fop uxwəhn gə nwa depans Eta, gantə ndəkwək ile nkək ndəkwəna sariya organik.

Nwa sariya reglema kamahnəd nwa resilta ekəsersis bidəseter və bəhn wo bəhn do manwəd ile nənəlahnəni gə nwa resilta gantə ndəkwəko sariya finans bəhn le rhəcək ya. Wətə ntidəni agə Kur nwa Kont njədaka rapor ya Asanble nasənal.

Prose sariya reglema bəhn le rhəcək ya njədahnədə Asanble nasional hna hnani gə ntehnahnəndə təkək nwa dəpera inbəd gə rhanw (6 mois) ga təkwehnahnik esersis bidəsetera.

Artikl 124. – Asanble nasənal ntid wətə bidəse ya gantə canahnəd.

Premiye ministr fəyədəxa prose sariya finans, hnani gə təkahnənda nwa fac 15 ləpera oktəbr.

Sariya finans kətənjədə nwa fac 31 ləpera desanbr dəcədina.

Agə nwemak yexəhna nwa fac 31 ləpera desanbr bidse ya nkətənjina, Guvernema ya təyədəxa yankahn yankahn fo Asanble nasional otərisasə le təyahnəd yatatanke ya.

Um ntəkwad nwa fac waxi nwa xwəhn doku nwale le rəfid təyanhnək Guvernema.

Premiye ministra təyədəxa Asanble nasənal təkahnind nwa fac 31 ləpera desabr.

Agə ki nke, Asanble nasənal nkəd tirand sariya finans agə njədaka Presida Rəpiblik otərisasə nbəkarhi gə dəkre bidse fonksənəma və bəhn le rhəcəka.

Itira sariya finans puhnadə hnani gə təkahnənda nwa fac 31 ləpera desanbr.

Artikl 125. – Lasanble nasənal, nwa fac nwa fəxw inbəd gə rhanw (60 jours) fo kwəhnak ntixahnənd wətə sojə bidse finans.

Agə nwemak sankaf ye, Guvernema məkəna kwət prose sariya finans wati hna, drəwa yəd səsə ekəstraordiner lidə. Səsə ekəstraordiner rac dadədina nwa fac nwa fəxw inbəd gə rhanw (60 jours).

Artikl 126. – Xarhənkə ya, Kur nwa Kont yəkad antəyəhn nwa sariya finans. Kərəd njədahni Lasanble nasənal gə Sena.

Wati hna, Guvernema njədədəxa Kur nwa Kont və kayətə vante rəfəka ntixahn kontrol le rəyik gantə kerik yəñ ki.

Artikl 127. – Sanbr Parlema le xwətahnika, Presida Rēpiblika njədəf sariya ya gante nəsahnəf, hnani gə ndəcahnənd nwa fac inbəd gə warar (8jours) nwale rhokuṇandə, pəgw fac xele kəñəhnədə.

Presida Rēpiblika pəyāhnəd sariya ya hnani gə ndəcahnənd nwa fac ipəxw gə nwahnax (14 jours), pəgw fac xele njədəhnədə.

Hni nap itac, Presida Rēpiblika məkəd kerəhna Lasanble nasənal ma Sena təyā nti nkwaṇəla kanwarh ; kədəna ḡwəy. Awa fac le pəyāhnədə ya krənədə.

Sariya ya rhənkwədə keri ordr di sur hna.

Gə gena vəxi vahn vərar hna (2/3) nwə manbr Lasanble nasənal ma Sena hnəsək manwahn, gədina ixigəna wote hna.

Artikl 128. – Age manwik sariya ya, dəcədina nwa fac inbəd gə warar (8 jours), Presida Rēpiblik, Premiye ministr, Presida Lasanble, Presida Sena, Komiso nasənal xwəhn Edikasə sivik gə nwa drəwa de Lom ma vahn ipəxw nwa Depite ma nwa Senater, kədəni, gante kerik artikl 140 ka, njahnəni Kur Konstitisənəl gante njəkahnəd sariya ya bi caṇəni gə Konstitiso.

Fac xele ndekahnədə ya karacədə.

Kur Konstitisənə kəñəhnəd hnali gə nwa fac wa fəxw warar (30 jours) nwale rəfəka xele pəyāyik ma hnali gə nwa fac ipəxw gi nbəd (15 jours) age Presida Rēpiblika təyək kabi ñakahnələk.

Disposiso sariya le yetik və saṇəna gə Konsititiso kədəna pəyāhni ma ntiyi.

Gante cəbək Kur Konstitisənəl ka pəyāhnədə hnə Surnal ofisiyəl Rēpiblik.

Wati nte təfəka pəyāhni ḡa pəgwəd xele pəyāhnədə ilə cəbək Kur Konstitisənəl parhi sariya ya caṇəni gə Konstitiso.

Vahn fop rəfəka manwəni ilə cəbək Kur Konstitisənəla.

Artikl 129. – Age Presida Rēpiblika pəyāhnəna sariya ya nwa fac nwale rhəkwika, Biro Lasanble nasənal ma va Sena, məkədə təyā Kur konstitisənəla gante kamahnəd nwa faca soṇe konstitiso ya ndəcək.

Age kamahnək wati ya ndəcək, Kur konstitisənəl ntəhnəd ntiyi, keri do pəyāhni sariya ya Surnal ofisiyəl Rēpiblik hna.

Artikl 130. – Wati nte ntide sesio ordiner inik na, age uval nwa lik, Lasanble nasonal ma nbari nwa sanbr waxi tak, gante njekik uval ka, ga sariya ya, makade tavi Presida Repiblika nuf ga ordonans vi nwaka sariya, soje wati fo do soje uval le yetik.

Wati le rhekwik do soje le ntehnak sariya le yedahnad otorisasɔ, Presida Repiblika nufad nwa ordonans nwade flade age rak ntehn nɛsik. Antatad age kwetina prose sariya le yahnahnik tose Lasanble nasional ma nwa sanbr waxi nwa tamase fac le rhekwik sariya le yanwenedo hna decena.

Nwe namu wad nwa ordonans na xaafɔ ante nbacedeni na. Kode nkwonini fanka fa age wote sariya liyik danko nbacahni.

Ordonans le vacika kwahnad inwaka sariya do kodena nkwaceti ge gena ga sariya.

Artikl 131. – Nwa sariya nwale ntehnak Konstitiso ya organik nkeni, nwa Sanbr waxi nwale varak Konsey Naso nwanwak ma wacetak nwe manbr nyabatani nkeni vaxi vahn verar (2/3) hna, tamase denkwina artikl 202.

Nwa sariya organika, forosima tufika Kur konstitisonela gante tirahnahnad bi caneni ga Konstitiso ntehnahni nɛsik.

Presida Repiblika nesad age Kur konstitisonela payahnak caneni ga Konstitiso.

Lasanble nasonal makadina ntihna Presida Repiblika mak nuf ordonas soje le ye sariya organik.

Artikl 132. – Wati wo wati, nwa ministr kode nepayini Lasanble nasonal ma Sena hna. Vole nkeni kod ndemanixehni.

Artikl 133. – Afo Lasanble nasonal ma Sena taya Presida Repiblika njedahna va kayete, payahna ma nkaba ile tayoka soje seso va ntiyehn va ntenu.

Lasanble nasonal ga Sena, ile ntixahnadeni kontrol doku Guvernema ya, um ye :

- Anket parlemanter ;
- Nwa miso informaso parlemanter ;
- Vile rayik kerate ma nesi ki fo ;
- Vile rhacetak tame fo ;
- Vey vile hnepayik nwa komiso.

Artikl 134. – Soŋe kontrol doku Guvernema le ntid, Lasanble nasonal məkəd njəkələhn rəspansabilite guvernema gə wote le nwacik moso de sansir.

Moso de sansir ntide age nbəyəd Lasanble nasonal gə Guvernema və wəna nkwərhələndəni soŋe kəsə rhəndax xad :

- Idi politik seneral Guvernema le tufahnək Premiye ministr Parlema hna ;
- Age parhi ya nbak ile məkək Premiye ministra hnə doku le kwətahnakawo Presida Rəpiblik ;
- Age nwa komiso anket ma informaso parlemanter təyənixa Guvernema soŋe manbr rhanpo ma və yabax.

Iyi sifa moso nkwənədə age təkəni arhanpo vahn ipəxw (1/10) hna nwa Dəpité wadə yexahnək nwa grup nwa nənəpəlx, vəle siñəŋək va.

Wote ya didəna gə gəna təkək nwa fac nwarar (72 heures) ga tufahnik moso sansira.

Vəle nwanwək ntiyi moso sansir ya fo rhəkwədə. Gə gəna nwə manbr vərər hnə vahn vənax(3/4) hna nwanwək , Lasanble nasonal hna, tēbadəna.

Age moso sansira ŋwəyik, vəle siñəŋək va və xədina canəni xanwarh səsə rac fo.

Artikl 135. – Age Lasanble nasonala manwak moso sansir, Premiye ministra njədədəxa Presida Rəpiblika demiso Guvernema. Presida Rəpiblika kədina ŋwəyə.

Artikl 136. – Age nbəyəd Guvernema gə Lansanble nasonal və wərhələdina soŋe kəsə rhəndax, Presida Rəpiblika, age pər təyəkə Presida Lasanble, kəd nəsə icanpəhn tac.

Nwa eleksə nwaxanwarh lidə hnani gə nwa fac wa fəxw inbəd gə nwahnax (90 jours) pəgwə xele kəyayik.

Lasanble nasonal xasəka drəwa kwəhnək nbarəni nwa fac ipəxw (10 jours) ndəcədina.

Age vahn vəyabax vəle yexahnək pəsə rac fo gə vəle xəyayik nbəkarhini Lasanble nasonal hna, soŋe kəsə le lik nkancankləhna, Guvernema ya təyədə

taɲ tavəta pɔsɔ lɛ lik ankwərhəla gɛdina hnani gə nwa fac ipəxw (10 jours) agɛ ndəcək ɛlɛkəsɔ.

Age Guvernema karɛcadina sɔɲɛ ilɛ lik ankwərhəla gɛdina, afo Prɛsida Rɛpiblika koyahn. Atac inɛnpətiɲa pəgwədɛ njəkələhnənde gantɛ kɛrik hnə artikl 72 Konstitisɔ və gaki yi.

Ikɔyahn nəsədɛna ntəbə xwənta rhanpo agɛ lɛsislatira təkələhna nwa bəhn watar (3 ans) do fəna hnə manda prɛsidansiyɛl rac fo.

Age və wərhələna Guvernema gə Lasanble nasənal xara bəhn lɛsislatir təkələhna nwa bəhn watar, Prɛsida Rɛpiblika ma Prɛsida Lasanble, ma nwa dɛpitɛ ɲa, ahn arhanpo vahn ipəxw hna (1/10), vələ wək və yɛna grup parlɛmanter rac fo, pəyədəxa Kur Konstitisənɛla.

Guvernema gə Lasanble nasənal və xədina ndarəni dɛsisɔ Kur konstitisənɛla.

Lasanble nasənal kədina ɲwəy dɛsisɔ Kur konstitisənɛl, gɛ gɛna ki kɔyadɛ.

Prɛsida Rɛpiblik tɔyəd demisɔ Guvernema agə manwədina nkwərhə dɛsisɔ Kur konstitisənɛla.

Artikl 137. – Prɛsida Rɛpiblika hnəsəɖ lɛta dɛsiɛs gə lɛta dirsans agɛ pɛr tɔyəkəhni ilɛ naxani Prɛsida Lasanble gə Prɛsida Sɛna.

Wati ntɛ nkɛɖ lɛta dɛsiɛs gə lɛta dirsans, Prɛsida Rɛpiblika kɔɖ nti ordonans, ilɛwo ilɛ saɲək sɔɲɛ nkɔxahn nkal ɲa, nbəkahn ordɛr piblika, təməsɛ va nkɛya Lɛta dɛdrəwa mɛnina.

Parlɛma ya atac təfəka nbarəni.

Wati lɛta dɛsiɛs gə lɛta dirsans, kɔɖɛna nkwancankləhni Lasanble nasənal.

Age ndəcək nwa fac ipəxw gɛnbəɖ (15 jours), dɛkrɛ lɛta dɛsiɛs gə lɛta dirsans tərhad, afo gɛ Parlɛma lɛ varək Konseɲ Nasɔ ga tɔyəkə Prɛsida Rɛpiblik, tɔyək nkwəni sɔɲɛ nwa fac nwalɛ wək dadəna ipəxw gɛnbəɖ (15 jours). Age ndəcək wa fac wa rac, Prɛsida Rɛpiblika tɔyədəxa Kur konstitisənɛl njək bi unwɛmak ilɛ lixahniko lɛta dɛsiɛs gə lɛta dirsansa nkək.

Age hna naxan Kur konstitisənɛl sitiasɔ rac nkək, Prɛsida Rɛpiblika nbəkəɖ tɔyə Konseɲ Nasənal ntiyɛhnə prorogasɔ xigəna, təməsɛ nwa faca ndəkwək. Vələ xwətahnik njəkandəni sitiasɔ ya gantɛ ndəcətad kantəm rəkəɖ pəyandəni Konseɲ nasənal.

Gante wo gante ka, soŋe iyi disposo, Konsey naso ya wote ntid hnile tafa ka nwə manbr, vɛle nwanwək va nyabani dus.

Nwa dekre nwade lixahnik leta desies gə leta dirsans takwəf age puk virac.

Artikl 138. – Presida Repiblik hnəsəf Leta unwət age per nbarək Parlema Konsey Naso nketani nwə manbr vaxi vahn vɛrar hna (2/3).

TITR II. – NWƏBA NWA INSTITISO SIRIDIKƏSONEL

Artikl 139. – Nwa Institiso siridikəsonel nwale xwətik hnə artikl 41, hnə Kur nwa ñəntaw gə nwa Tribino, fanka kiti ya kwəhnani, və yentahnina nwa stati minəhni va Kur konstitisənəl gə Konsey sipɛrier va Masistratir.

Artikl 140. – Kur konstitutionela ye siridikəsə lə xwətik soŋe konstitiso, ɛləkəsə, nwa liberte gə nwa drəwa fondamanto.

Soŋe rac :

- Ntid garanti nwa drəwa fondamanto ahn gə nwa liberte piblik ;
- Njəkəf bi nwa sariya, nwa ordonans do fana nwa Trete gə nwə Akər internasəno caŋəni gə Konstitiso ;
- Njəkəf nwa ɛləkəsə gə nwa rɛfɛrandəm gante ntixahnəf nkanw hna, tirad ilɛ rɛyəfɛ do pəyahnəf nwa rɛsilta ;
- Njəkəf ntiyi gante cəxələhnik nwə atribiso konstitisənəl va nwa Institiso Repiblik ;
- Tɛbaɖ ikwərɪ Presida Repiblika gə nwə manbr nwa Institiso nwade rhɛmaɖ guvɛrnans demokratik.
- Pacənəf age nwa Institiso Repiblika tɛyənɪ gante ndəkwiɪ hnə Konstitiso və gaki.
- Cəbaɖ ilɛ wək caŋəna gə Konstitiso age nwa nəsə nwatəndik tose lənwu ma tose nwa siridikəsə ga ntiya minu.
- Cəbaɖ soŋe ilɛ nwatəndik kəntɪ vɪlɛ ntik Presida Repiblik, hnəsik hnə nwə artikl 3, 62, 119 do 137 do fana vɪlɛ liyik kəntɪ nwə ordonans nwade ye hnə artikl 130, təməsɛ nbacahnəndɛni.

Artikl 141. – Tema manwahnənde nwa Konvanso, nwa Trete gə nwə Akor internasəno, Presida Rəpiblika, Presida Lasanble ma Presida Sena, pər təyǎdəni Kur konstitisənəl njəkəni bi caṇəni gə Konstitiso. Age njəkək irhanpo Konvanso hna, Trete ma Akor internasənəl hna və saṇəna gə konstitiso, manwəde age pəxwətik disposo le nwemaləkəhni gə konstitiso ya.

Kur Konstitisənəl cəbədf, dəcədina nwa fac nwa fəxw warar (30 jours), pəgw xale pəyayik. Agə ñankahnələk, nwa fac ipəxw ginbədf (15 jours) yayətəde.

Sariya le yədəhnədf otorisasə manwahni Trete, Konvanso ma Akor internasənəl, didəna gə gena pəyāhnik caṇəni gə Konstitiso.

Artikl 142. – Presida Rəpiblika afo pəyāhna Kur konsititisənəl kontrol le ntid njətahni nwa Konstitiso ya caṇəni gə nwa sariya organika tēhnahni nəsik do tēhnahni təfik ntinde nwa rəglema interier nwa Institiso Rəpiblika.

Premiye ministr, la arhanpo nwa Depite pəxw hna, ma nwa Senater ma Komiso nasənəl Edikasə sivik do nwa Drəwa ahn, pəyādənixa Kur konstitisənəl gantē ntixahnədf kontrol soṇe konstitisənəlite nwa sariya faci nwa tema nəsahnənde.

Hnani gə nwa fac wa fəxw warar (30 jours) pəgw xele pəyādəxa, cəbədf gantē kerik sariya organik ka.

Soṇe le pəyayik Kur konstitisənəla, fac le njətədanəde sariya ya krənəde.

Sariya le lehnik inkonstitisənəl nke dəkwədəna. Awa kədəna njətədani ma təfi.

Artikl 143. – Ahn wo ahn kod pəyāhna Kur konstitisənəl soṇe inkonstitisənəlite sariya.

Age nkwajələni nkwərholətəni hnə Seans plənier aləwole gə institiso lənwu ya, Premiye ministr, Presida Komiso nasənəl Edikasə sivik gə drəwa ahn do Presida Komiso nasənəl soṇe developema, məkədəni təyənixa catənə fo Kur konstitisənəla gantē ntixahnədf kontrol soṇe njətahni, sariya le yətədanik do liyik, bi caṇəni gə Konstitiso.

Ahn wo ahn, antə nbaldəxa, məkədf matənd inkonstitisənəlite sariya ya tose siridikəsə le kwətahnək. Siridikəsə rac tavətaf yəkiṇa do ile xamahnika Kur konstitisənəl hna. Um ntəkwədf ndəcahnənd nwa fac ipəxw ginbədf (15 jours) pəgw xale pəyāhik.

Disposo le fəyāhnik inkonstitisənəl nke, antixətəde.

Artikl 144. – Ahn kòfèna nbok məcayi agɛ Kur konstitisɔnɛl ntik nwə arɛ wadɛnwu ŋa. Məkək nwa puvɛwar piblik, nwa fors dɛfans gɛ sɛkirite, nwa siridikəsɔ nwa ñɛntanw do alɛwo alɛ minu fo ma nkeni gɛ vahn.

Sariya ya ndafɛd alɛwo alɛ nwɛmayɛhnək dɛsisɔ Kur konstitisɔnɛl.

Artikl 145. – Kur konstitisɔnɛl hna nwə manbr pɛxw garhanw (11) nkeni, vɛxwəhn nasɔnalite ginɛyin fo, kwəhnani ntɛbi nwa bəhn wafɛxw nwahnax ginbɛd (45 ans), tahnini sɔŋɛ ga catɛni, kɔlɛni do ga kwəhnani xakili.

Aki tahnɛdɛni nwə manbr Kur konstitisɔnɛla :

1. Wo masistra vɛxi (2), nbəyatɛni dɔku hna ntibi nwa bəhn nwa fɛxw waxi gi nbɛd (25 ans). Vɛ yɛntahni va rahnəkəhni ;
2. Anseña-sersɛr vɛxi (2) ntitɛni dɔku ya ntɛbi nwa bəhn ipɛxw gi nbɛd (15 ans), nkɛ titilɛr dokɛtora drɛwa piblik, vɛ yɛntahni rahnəkəhni ;
3. Nwa pɛrsɔnalite vɛnax (4) tahnini fagantɛ nwə kadr vɛ sankaf, vɛlɛ yavɛtik nɛtɛni drɛwa, sians politik ma guvɛrnans ɛlɛkɛtoral, vɛlɛ rhokunɔk ntɛbi wa bəhn nwa fɛxw waxi (20) :
 - a. Tahnəhni Prɛsida Rɛpiblika kaɓi nwa kamari yɛ vɛlɛ yɛtik xɔlɛk sɛsɔn organisasɔ non guvɛrnɛmantal dɛfans do gɛ promɔsɔ nwa drɛwa ahn ;
 - b. Arhanpo (1) tahnɛ Biro Lasanble nasɔnal ;
 - c. Arhanpo (1) tahnɛ Biro Sena.
4. Nwə avoka vɛxi (2) vɛlɛ xwəhnak ntɛbi wa bəhn wa fɛxw waxi (20 ans) dɔku hna do kamahni nɛtɛk nwa kontansie ɛlɛkɛtoral do nwa drɛwa ahn, tahnənixa vɛ yɛntanw.

Nwə manbr Kur konstitisɔnɛla, ziz konstitisɔnɛl macini.

Artikl 146. – Dɛkrɛ macahnɛdɛni nwə manbr Kur konstitisɔnɛl ; pɛr pidarhɛdɛxəhni Senaa vahn vɛlɛ rufayik va, nɛpayini, tac nwa fɛyahn ilɛ naxak.

Manda nwa ziz konstitisɔnɛla nwa bəhn inbɛd gɛ wahnax (9) yɛ, gwənɛdɛna.

Prɛsida Kur konstitisɔnɛla, vɛyɛntanwu va wɛtɛdɛxa gɛ masorite absolɛ sɔŋɛ manda lɛnwəhni ya, fagant nwə masistra gɛ nwa sirist vɛlɛ lɛbəkəhni ɛkɛspɛrians Kur hna.

Artikl 147. – Soŋe igwajəl iŋa, Kur konstitisənəla cəbədf lakənd və yabəna, nkəni inbədf gə vənax (9) fə.

Soŋe vantiyəhn vandanw, ñəñ və rəkədfina ga nbarəni.

Sariya organik rhanpo səbədf soŋe lə nbarədfəni do gantə nyābədfəni nwa ziz formasə wo formasə.

Artikl 148. – Nwa fac nwa fəxw inbədf gə rhanwa (60 jours) ntəhnəhni manda nwə manbr Kur ya puk, Prəsida Kur konstitisənəl ma manbr rhanpo, pəyādfəxa Səna gantə njahnəhndəxəhni vələ nwacik hnə artikl 145, tanhnənixəhni nwə manbr və xasək.

Prəsida Səna naxad um dənək njahnəhni vələ rufayik hnə artikl 145 tahnənixəhni nwə manbr və xasək va, agə Prəsida Kur konstitisənəla pəyālahna wati ntə napədfə ŋa.

Artikl 149. – Dəku lənwəhni hna, nwa ziz konstitisənəl, ekip nwə Asistan vən nasənalite gineyinə rhəmadəxəhni, vələ xwəhnək ntəbi wa bəhn wa fəxw warar gi nbədf (35 ans).

Konkur ntidəni macahnəndeni, fagant nwa kandida vələ lik drəwa hnə formasə iniversiter ma sians politik, ntəbi wa bəhn inbədf (5 ans).

Konsej nwa ministr hnaxad rəsīm iyi konkur lə rahnəhndəfə.

Sariya organik səbədf iyāb nwa Asistan do gantə təfəka kwərəhəni tose Kur konstitisənəl.

Artikl 150.- Nwa ziz konstitisənəla və fakətədfəna wati manda lənwəhni.

Agə icəm ma unwəx fə yə, nwa ziz konstitisənəl Kur Siprəm xitidəxəhni.

Ziz konstitisənəl kədfəna njəkələhni, playi ma cədfi agə Kur konstitisənəl yədfəhnəna otorisasə, afo gə vandanw ma unwəx lə nanətarhik yə. Atac biro Kur konstitisənəl pəyādfə, dəcədfina fac rhanpo (24 heures).

Artikl 151. –Tose Prəsida Rəpiblik, Prəsida Lasanble nasənal gə Prəsida Səna, nwa prasanta Yamana Laginə, nwa Ziz konstitisənəl aki kwərəhədfəni hnə odians solanəl piblik :

« Kwərəhəbu gankaf mənī tose Nwən gə bulunda Laginə :

- Linwə doku mənə xara ahn cəñəlohna, ahn pitəla, gusatax, guhnəfak do yancu gante ntənəhəndəfu Konstitiso gə nwa sariya ;
- Xwətanw səkre vankwajəla gə nwa wətə ;
- Nufəda poso piblik do nəpada nwa keso nwa kwəhnək Kur ; njasədufu gə yaserh xad ziz satax.

Agə mərəbu, sariya njəxahno gə fanka lənwu ya. »

Artikl 152. – Nwa fonkəso Ziz konstitisənəl və saɟəna gantiyəhn manda elektif, anpləwa piblik, sivil ma militer, doku wo doku profesənəl hnile nuyadə icəs do fana gə fonkəso prasanta nasənəl ma lokal.

Baɟina Misə və xaraɟ lə wək didəna fac wo fac, hnə nwa Institiso Anseñəma Siperier do profesənəl.

Artikl 153. – Sariya organik yexəhna ntid organisaso, gante njasəhnd, wati lə rəfəka pəyayi do nəpandə Kur konstitisənəl. Cəbədu fana nwə avantas, vile vañəkəhni do gə resim disipliner va nwə manbr nwa dənwu.

SU TITR II. – NWƏ BA PUVƏWAR SIDISIYER

SAPITR I. – NWA SƏNƏRALITƏ

Artikl 154. – Puvəwar sidisiyer indəpanda ye ; və vankəna gə puvəwar eksekitif ma gə puvəwar ləsislatif. Nwa Kur gə nwa Tribino nwənkək.

Nwa desiso dəfinitif nwadə nufədəni nwa Kur gə nwa Tribino, nwə parti do fop nwa otorite sivil do militer və rhabətədina.

Sariya ndafədəxa alewo ale hnənkək desiso sistis.

Artikl 155. – Doku lənwəhni hna, nwə masitra ɟa sariya yi fo nəpadəni.

Prəsida Rəpiblik fakətədəxəhni nwə masistra Siəs gə Parke, ministr sistisa rufəhndəxəhni agə manwək Konsey siperier Masistratir.

Nwə masistra Siəsə və fakətədəna.

Sariya organik səbədu Stati, ankeya do gə nwə garanti indəpadans va nwə masistra.

SAPITR II. – NWƏ BA KUR SIPRƏM

Artikl 156. - Kur siprem lëbëkëhni fop nwa siridikëso Eta soñe ðoku sidisiyer gë adëministrativ.

Nkwëhnak vinwëka vile këncëtëlehñahnëð do nkabahnëð.

Artikl 157. – Kur siprema nësëð agë ntiyik rëkur kasaso ma an anilasö soñe, agë ntini nwë are gë nwa sisma nwa siridikëso nwadë ntëbëk. Kur siprem ziz yë, nkë arhënkw rhënkw nkë arëkwa soñe usatax nwë akët adëministratif va Prësida Rëpiblik, Premiye ministr do gë nwa manbr Guvernëma.

Um xitid arëkwa soñe usatax nwë act adëministratif nwañëntanw.

Minu fo cëbëð agë manwina nwa fëre nwalë liyik tahnahnëndëni nwë manbr Kur konstitisönel gë ðëkrë lë manwahnini gantë kerik hnë nwë artikl 145 gë 146.

Nëpëð nwa ðësisö va Kur Kont agë ntiyik rëkur an kasaso ma an anilasö.

Agë mëcayik soñe rëkur an kasaso ma anilasö, nufëð nwa ðësisö va nwa siridikëso nwalë ntëbëk soñe nwa kontansiye adëministratif.

Artikl 158. – Kur siprem këð tëyënixa siyab nwa Institisö Rëpiblik gantë kerik Konstitisö vë gaki, soñe fop va ntëyëhn vantë kwëtahnik.

Artikl 159. - Nwa fonkëso Masistra Kur siprem vë sañëna gantiyëhn manda ëlëktif, anplëwa piblik, sivil ma militer, ðoku wo ðoku profesönel hnile nuyadë icös do fana gë fonkëso prasanta nasönal ma lokal.

Gëna gantë kerik yañ ki, bañina Misö vë xarañ lë wëk didëna fac wo fac, hnë nwa Institisö Anseñëma Siperier do profesönel.

Artikl 160. – Masistra Kur siprem këðëna njëkëlehni, playi do cëði ge biro Kur siprem yëðahnëna tënë otorisasö, afo gë vandanw ma nwëx lë nañëtarhik yë.

Agë ki nkë, biro Kur siprema pëyadë ndëcëðina fac (24 heures).

Artikl 161. – Sariya organik yëxëhna lë rhëkwëð iyäb, orkanisasö, vë njasa, ilë mëkëð Kur siprem do nkanw antë rëfëðë yal lënwu.

Do fana ndëkwëð vile nkoni vë sañëna do nwë garanti indëpadans va nwë manbr Kur siprem.

SAPITR III. – NWË BA KUR NWA KONT

Artikl 162. – Kur nwa Kont Institiso sipariyer ye le lid kontrol rakwa nwa finans piblik.

Tirad nwa kont nwa kontabl piblik Eta, nwa kolektivite desantralise, nwa etablisema piblik, nwa antrepris piblik do parapiblik, fop nwə organism do fana fop nwə asosiaso ge institiso nwale ndemad Eta ge korhi lenwu.

Njekad nwa kont nwəba kanpan elektorol do ilewole kwetahnoka sariya.

Njedayik nti kontrol nwa deklaraso nwə hnapul le tufik Kur konstitisone, gante ntehnik artikl 60 ge 61.

Ndemad Parlema age ntid kontrol nwa sariya finans ge evaliaso nwa politik piblik.

Age Kur nwa Kont tayoka Guvernama nwa informaso, ve kayete ma payahna soje nwa sariya finans, tefoka ntakwahna.

Lordr administratif vele lid kontrol va, rapor lenwehni ya njedadeni Kur nwa Kont hna.

Tekidina nwa faxw warar ge rhanw lepera desanbr (31 décembre) behn wo behn, Kur nwa Kont kerad Surnal ofisiyel hna fop nwə rapor nwale ntik kontrol lenwu hna.

Behn wo behn, ntid rapor seneral piblik le njedadexehni Presida Repiblik, Lasanble nasonal ge Sena. Rapor rac kerade hne Surnal ofisiyel Repiblik.

Sariya organik yexahna cabad konposiso, orkanisaso, fonkasionema va Kur nwa kont, resim disiplinere gile nkoni ve sajena, tufadeni nwə manbr nwa denwu.

SU TITR IV. – NWƏ BA KUR SPESIAL SISTIS REPIBLIK

Artikl 163. – Kur spesial Sistis Repiblik maked kitihna Presida Repiblik age tokak, ndanwek ma deli ntik ante ntidexo fonkaso ma sarwis lenwu.

Do fenali maked kitihni Premiye ministr ge nwə manbr Guvernama soje age ntini nwa krim ma nwa deli wati fonkaso ma nte ntidenix sarwis lenwehni.

Artikl 164. – Presida Repiblik trayiso sankaf kuntuma ntid age :

- Tavək ikwerh denwu na ;

- Age njavetik um lik, gahn ntini nwa viyolaso sankaf do nwex tose nwa dröwa ahn,
- Age njavetik cakwahnök terrorism, iñenw, këya hnönk ma anköl ;
- Age njavetik nwex le ntid, fök ya antö nko pac, nöfa nböyö gante njixahnöde xarhönw ;
- Age njavetik unwex le ntid tose nwa prinsip gö nwa valer nwade xerik hnö artikl 199 ;
- Memayehn uhnöfak bulunda, ile nwacik zesö nwa resurs natirel ma hnapul yamana.

Artikl 165. – Age trayiso sankaf ye, arhanpo hnö vahn ipöxw (1/10) nwa Depite völe yexahnök nwa grup parlamanter nwa hnönplox, lid akisasö. Köföna pögwi age gena Parlema nbarat Konsey Nasö lik wöte nuyate masorite, vöxi vahn vörar (2/3) hna nwö manbr nwa dönwu, sekre wöte lide.

Age Presida Repiblika njavetik parhi trayiso sankaf ntik, antixetöde nwa fonkösö lönwu hna. Inönpöt Presida Repiblik napahnönde, ntide gante nösik hnö nwö artikl 71 do 72 Konstitisö vö gaki. Age tavik kabi menöna, nbökanöf nwa fonkösö Presida Repiblik.

Wati iyökölehn gö kiti ya, törhöde vantiyehn va.

Artikl 166. – Premiye ministra gö nwö manbr Guvernema, age akisasö ntiyini tose Kur spesial Repiblik, tavötehnödeni nwa fonkösö nwa lönwöhni.

Ntixetödeni fes nwa fonkösö hna agö köndanijini. Age tavini kabi vö nwenöna, nbökanöföni tañ nwa fonkösö hni nwa.

Artikl 167. – Kur sistis spesial Repiblika kwöhnaköhni nwö manbr inböd gö vö nax (9), vöhni ye :

- Manbr rhanpo (1) avö Kur siprem, ale nkötejöni vö yöntanw ;
- Manbr rhanpo (1) avö Kur konstitisönel, ale nkötejöni vö yöntanw ;
- Manbr rhanpo (1) avö Kur nwa kont, ale nkötejöni vö yöntanw ;
- Nwa Depite vörar (3) vövö nwa grup parlamanter diferan, völe wötejik Lasanble nasönal hna, nwa Senater vörar völe wötejik Sena hna.

Ante ntide seans pleniye xigona va Parlema, nwə manbr Kur spesial Zistis Rėpiblik tahnədəni soŋe wati lėsislatir.

Prėsida Kur spesial Zistis və Rėpiblika, Masistra ye ale nkoteni nwə manbr nwavə Kur.

Soŋe nwa dėsison Kur spesial Zistis və Rėpiblik, ahn bəkədəna məcayi, aki fo tiradė.

Artikl 168. – LaKur spesial Zistis və Rėpiblika njətək nwa krim gə nwa dēli do fana vakwəda gante ndəkwik sariya ka wati nte ntide virac.

Artikl 169. – Sariya organik yexəhna le səbəd nwa fere nwale njasahnəd do gankanw ante yodė tose Kur spesial Zistis və Rėpiblik.

SAPITR IV. – NWƏBA KONSEY SIPERIYER VƏ MASISTRATIR

Artikl 170. – Konsey siperiye masistratir ye institiso le yəkad idənənə indėpadans Masistratir, zeso kariyer gə disiplin nwə masistra.

Konsey siperiye masistratir taŋ pəyadə nəsahn nwa dənwu soŋe keso wo keso yakək lindėpadans Masistratir gə kariyer nwə masistra.

Age pəyayik nwəba keso le xerik yaŋ yi nəsəd facək do njədəyi Prėsida Rėpiblik.

Konse spesial Masistratir, kabi nəsəd xad ale hnirad nwə masistra, Prėsida Kur Siprēm rhənkwa rhənkwa ye nkaf ŋa.

Prėsida Rėpiblik daŋadina Konsey siperiye Masistratir le ye formaso disipliner.

Artikl 171. – Prėsida Rėpiblika ye ankaf Konsey siperiye Masistratira.

Aki nkeni nwə manbra :

- Prėsida rhənkwa rhənkwa Kur siprēm ;
- Prėsida rhənkwa rhənkwa Kur nwa Kont ;
- Prėsida Komiso nasənal edikasə sivik gə nwa drəwa ahn ;
- Ziz konstitisənel rhanpo tahni Biro Kur konstitisənel hna ;
- Ministr zistis sər, ale tahnədə ministr Zistis ;

- Prokirer seneral və Kur siprəm ;
- Ahn ale macəd Presida Rəpublik kaşi kamahnik ajətək fonkəsənəma zistis ;
- Premiye presida Kur dapel rhanpo ale tahnəni və yəntanw ;
- Prokirer seneral və Kur nwa kont ;
- Prokirer seneral rhanpo və Kur dapel ale tahnəni və yəntanw ;
- Masistra rhanpo ale wətənjk hnə Asanble seneral nwa Kur dapel ;
- Presida tribinal və instans rhənkəw rhənkəw ale tahnəni və yəntanw ;
- Prokirer Rəpublik rhanpo ale tahnəni və yəntanw ;
- Anseña-serser rhanpo le xwəhnək doktora drəwa do rhokunək ntəbi nwa bəhn ipəxw (10 ans), ale tahnəni və yəntanw ;
- Asankaf ale lik ntəbi nwa bəhn ipəxw (10 ans) hnə doku nwa drəwa ahn, ale tahnəni nwa organisasə səsiete sivil.

Sariya organik yexəhna le rufahnəd organisasə, fonkəsənəma do vile nkwətahnadə Konsey sipəriyer Masistratir.

TITR III. – NWƏBA INSTITISƏ DAPI SƏDƏ GUVƏNANS DEMOKRATİK

Artikl 172. - Nwa institisə dapi sənə guvənans demokratik ndokunədənə demokrasi njixahn xarhənkəw, guvənans frən do Əta drəwa gantə kəriK Konstitisə və gaki gə nwa sariya.

Ntidəni nwa misə nwa dənwəhni ɲa afaya fo, gusatax, gufacax do vərəhnəna ahn.

Məkədnjahnəni Presida Rəpublik, Guvənəma, Presida Lasanble nasənal do Presida Sena age nuni rəform le saɲək ma le wo caɲəna sənə uhnəfa vahn fop, hnə doku hni hna.

Njədadənixa Presida Rəpublik, Parləma gə Guvənəma, program gə rapor nwa doku nwa dənwəhni sənə bəhn ya.

Artikl 173. – Korhi le valələntika sənə fonkəsənəma va institisə wo institisə dapi guvənans demokratik, kərədə bidse nasənal hna do ntide nke depans rhənkəw rhənkəw.

SU TITR I. – SODƐ KOMISO NASONAL XWƏHN DEVELOPƏMA

Artikl 174. – Komiso nasonal xwəhn developəma, miso lənwu ya ye ndemalənti ntiyi nwa stratesi nasonal gə resonal xwəhn developəma.

Kahnəndak ntiyi nwa standar kontrol nwale wamək ntəbi do gantə plalahnəf nwa politik gə nwa program nasono nwa xwəhn developəma, um ye :

- Zesə nwa resurs stratesik vankəl, uxwəhna rəka, njəkayi urhav ulə fehnik, nwa minere, nwənka, petrol, vinwəka gə vinkal vante lədhənik ; kərhi hnapul nasə, vəhnex va ant kwəhnani tək vunkor vante yamahnəde.
- Partisipasə sitəwayənə soŋe guvərnans gantə nke nwa prinsip gə nwa valer Konstitisəl və gaki gə nwa sariya.
- Developəma hna ntiyi ekite resional ;
- Ntində kontrol nwa resurs finansiyer va nwa kolektivite desantralise gantə kərək nwa sariya gə nwa rəglema ; kaməni do kərək kiltir nasonal ;
- Vəsəval gə vəsanə kwəhnani nkəc tac fo ;
- Vəsəval, vəjar, vərhag, vələ varəmak nketahnini nwa prosesis desisonəl ;
- Kərhi do matəndi ekosistem nasonal gə biodiversite.

Prəsida Rəpublik, Prəsida Lasanble nasonal, Prəsida Sena ma Premiye ministra njahnədənixa soŋe nwa reform nwale ye ekonomik, sosial, kiltirəl do anvironəmantal.

Ntid nwə rapor njətahni nwa politik gə nwa program bak nkwəcətək uwam nwa do nka bəhni Guvərnəma gə Parləma.

Artikl 175. – Komiso nasonal xwəhn developəma kodə nəsəhni soŋe :

- Kontra wo kontra soŋe nwa resurs miniyer, enersetik, idrolik, anvironəmantal ntixahnənde siŋatir ;
- Trətə wo trətə, Konvansə wo konvanə ma Akor wo akor internasional xwəhn ekonomik, sosial, kiltirəl gə anvironəmantal, ntixahnənde siŋatir.

Pəyadə soŋe :

- Prose wo prose sariya xwəhn plan ma program ;

- Prose wo prose ntixahni nwa kolektivite desantralise ma nwa sirkonskripeso teritoriyal nwə xasək ;
- Reform wo reform sariya organik soŋe nwa sariya Finans.
- Prose wo prose ma proposo wo proposo sariya xwəhn ekonomik, sosial, kiltirel ma anvironəmantal, ndəkəti nwa prose nwa xwəhn sariya Finans.

Soŋe iləwo ile hnəsik hnə nwə artikl 174 gə 175, Komiso nasənal xwəhn developəma məkəd tahnəhni nwə manbr gante tufandəni tose nwa Komiso Parləma do hnə xunbar nwa ministr, ile kamahnək, ile naxak do gile nkabahnəd.

Artikl 176. – Hnə Komiso nasənal xwəhn developəma nkeni nwa xo kadr vəvə ankol vələ xamahnik pacəni, catəni, kwəhnani ekəsperians profesənel do dūs kələni alewələ domənə lənwu, nke ekonomik, siridik, sosial, kiltirel, teknik do siantifik.

Nwə manbr Komiso nasənal xwəhn developəma ya tahnini fagant nwə kadr, vələ ləbəkəhni toye vəvə sekter piblik gə prive, vəvə sosiəte sivil do vəvə ankeya akademik. Sariya organik yexəhna le lid nwə atribiso nwa ñəntanw, iyāb, orkanisasə gə fonkəsənəma Komiso nasənal hwəhn developəma.

SU TITR II. – SOŊE KOMISO NASƏNAL XWƏHN EDIKASO SIVIK GƏ NWA DRƏWA AHN.

Artikl 177. – Komiso nasənal xwəhn edikasə sivil gə nwa drəwa ahn, misə lənwu ya ye :

- Kamənə edikasə xwəhn sitəwayənte gə sivil ;
- Njəkand idənənə, ikerh do iyānwən nwa drəwa ahn ;
- Ndəmalənti gante njətahnədə Konstitiso, nwa instrima siridik internasəno xwəhn nwa drəwa vahn do gə nwa sariya ;
- Ñənkahni vi ntanwarh Nasə hna njətahni nwa prinsip gə nwa valer nwəba Konstitiso və tamə yi, um yə loi fondamantal bulunda ;
- Ñəŋəndini do kamənini nwa sitəwayin gante nbañandəni Konstitiso və gaki ant nkanwahni do kihnəni.

Artikl 178. – Nwə manbr Komiso nasənal xwəhn edikasə sivil gə nwa drəwa ahn, vahn fisik ma moral, və xədina njədanixəhni ordr ma siyab, la ntəhni bulunda le matahnini ye.

Anbara ma orkanisasɔ, ahn minu fo ma nkeni gɛ vahn, piblik ma prive, kɔdina memayehn vantiyehn nwa misɔ vɛva iyi Komisɔ.

Sanbr wo sanbr Parlɛma mɛkɛd nkɛrh nwɛba Komisɔ nasɔnal xwɛhn ɛdikasɔ sivik do nwa drɛwa ahn.

Artikl 179. – Sariya organik yɛxɛhna lɛ yɛtɛk iyɛb, organisasɔ do gɛ fonkɛsɔnɛma Komisɔ Nasɔnal xwɛhn ɛdikasɔ sivik gɛ nwa drɛwa Ahn.

SU TITR III. – NWƏBA ORGANƏ TEKƏNIK INDEPANDA XWƏHN NWA ELƏKƏSƏ

Artikl 180. – Lorganɛ tɛkɛnik indɛpadan lɛ xwɛtahnɛk zɛsɔ nwa ɛlɛkɛsɔ, iyin yɛ nwa misɔ nwa dɛnwu :

- Nti do pɛxwɛt fisie ɛlɛkɛtɔral ;
- Pɛxwɛta, nti do njɛka rɛfɛrandɔm, nwa ɛlɛkɛsɔ lokal, lɛsislativ, senatorial gɛ prɛsidansiyɛl, atac wa fɛyɛhn nwa resilta nwa gantɛ ndɛkwɛk sariya organik ;

Nufɛd garanti nke prosesɛ ɛlɛkɛtɔro gɛ rɛfɛrandɛr facax, afaya fo, satax do lɛ fuhnayik.

Artikl 181. – Sariya organik yɛxɛhna lɛ yɛtɛk gantɛ ñɛxɛlɛhnik, iyɛb, organisasɔ do gɛ fonkɛsɔnɛma va Organɛ tɛkɛnik indɛpadan lɛ xwɛtahnɛk zɛsɔ nwa ɛlɛkɛsɔ.

SU –TITR IV. – NWƏBA KOMISƏ RƏKILASƏ KOMINIKASƏ DO GƏ ODIYOVISIYƏL

Artikl 182. – Komisɔ lɛ lid rɛkilasɔ kominikasɔ gɛ odioyovisiyɛl, misɔ lɛnwu ya yɛ caɲɛndanɛlɛhn nwa sɛkɛtɛr informasɔ do gɛ kominikasɔ lɛ xɛrik, nimerik, odioyovisiyɛl, sinematografik gɛ piblisitɛr, nke indɛpanda, ahn kɛncɛtina.

Sɔɲɛ rac njɛkad idɛnɛnɛ :

- Liberte ɛkɛsprɛsɔ gɛ prɛs ;
- Nwa rɛglɛ gɛ nwa fɛrɛ kahnɛndahni, ntixahni program do nɛsahni sɔɲɛ nwa kanpaɲ ɛlɛkɛtɔral gɛ nwa mɛyɛa ;
- Nwa stati va nwa profesɔnel prɛs ; nwa surnalist do gɛ nwa profesɔnel vɛ yɛntanw vɛlɛ lid kominikasɔ gantɛ njasandɛni gɛ ɛtik do gɛ dɛwɛtolosi ;

- Diñite ahn do gə nwa drəwa vahn hnə nwa program nwale xwətik disposə piblik nwale njədəfənixəhni nwa meyfa piblik gə prive ;
- Nwa disposə nwale rheñətədə unwət, iñenw do ilewole lidə pitəndələhnahni, nwa diskur ma nwa nəsə nwade yakəf səkirite nasənal, ordr piblik, ankaf ahn, toye, diñite ahn do gə nwa drəwa ayəntanw, nkentahnini vələ lid gə vələ yod nwa meyfa sosio.

Njəkəf fanali gante kəñələhnədəni nwa meyfa va nwa orkanisasə va sosiəte sivil do gə nwa parti politik.

Artikl 183. – Sariya organik yexəhna le radək gante caxələhnik, iyab inə, orkanisasə do gə fonkəsənəma Komisə rekilasə kominikasə do gə odiovisiyəl.

SU-TITR V: NWƏBA WA OTORITE ADƏMINISTRATIV INDEPANDANTƏ

Artikl 184. – Nwa otorite administrativ indepanda ye nwa institisə Eta vələ yədayik misə kərənəni nwa drəwa fondamanto do gə rekilasə ekonomik nwa səkəter nwale lehnik nwaxendəy ye bare hnale nkok ñadina Guvernəma tənək catənə fo.

Ntidəni misə lənwəhni ya gu facax, gujam do gu satax.

Vəhni yəfahnəd nwa disposə administrativ gə siridikəsənəl.

Sariya organik yexəhna le rufahnəd stati sənəral va nwa Otorite Administrativ Indepandantə.

PARTI III. – NWƏBA WA TITR SPƏSIFIK

TITR I: SƏDƏ ADMINISTRASƏ PIBLIK

Artikl 185. – Səñe sarwis wa popilasə fo nkentahnik.

Didina politik do kəyadina ahn. Ahn kədna kunpəta səñe valər lənwu ma parti.

Aləwole xiyad vahn, yasəd hnənk gə hnənk, yəkək ankəl ma relisə, sariya kwədəfəxa.

Artikl 186. - Sariya organik yexəhna le rufahnəd orkanisasə do gante njasəd Ladministrasə piblik.

TITR II. – SƏDƏ ORKANISASƏ TƏRITORIYAL

Artikl 187. – Dekonsantraso gə desantralisaso nkexahnək Lorkanisasə teritoriyal Rəpiblik.

Nkal Rəpiblika ntəpətlehnik ntiyi nwa sirkonskripəsə teritoriyal do nwa kolektivite desantralise.

Nwa resə, nwa prefekətir gə nwa suprefekətir yə nwa sirkonskripəsə teritoriyal.

Nwa provins gə nwa kominə yə nwa kolektivite desantralise.

Artikl 188. – Rəkləma ya xahnəndəf, nwacəlehnəd, sapəlehnəd do njasahnədəni nwa sirkonskripsə teritoriyal.

Artikl 189. – Sariya xahnəndəf, sapəlehnəd nwa kolektivite desantralise.

Gante wo gante naxayik kahnəndi nwa kolektivite desantralise ma sirkonskripsə teritoriyal nwə xasək, afo təyi Komiso nasənal xwəhn developəma ; um yaṇəd nwa kriter wadə yə ekonomik kahnəhnəd, nurahn nkal ija, vankəl gə kiltir.

Gə nwa konsey vələ wəteṇik njasəd nwa kolektivite desantralise.

Sariya orkanik rhanpo yexəhna le lif desantralisaso, pakətəlehnəd nwa konpetans, nwa resurs gə vərhouja, njədayini nwa kolektivite desantralise do fana ntixahnədəni afaya fo administraso.

Artikl 190. – Nwa Kolektivite desantralise, misə lənwəhni ya yə, ndokuṇəni soṇe developəma ekonomik, sosial, saniter, edikatif, kiltirel gə sportif aləwo alə hnə teritəwar lənwu.

Nwa Kolektivite desantralise njəfadəni nwa konpetans do taverhədəni səsə ya.

Taverhədəni hnapul le kwəhnani, ntini afaya lənwəhni gante kerik sariya ka.

Pakət wo pakət nwa konpetans va Eta njədayini nwa Kolektivite desantralise afo təfələni, nbagik soṇe doku rac. Age kahnəndəde ma nkwənəde konpetans gante nkwənahndə nwa depans nwa Kolektivite desantralise afo ntapəhnarhi nwa resurs gante ndəkwək sariya.

TITR III. – NWƏBA NWA FORS DƏ DƏPANS GƏ SƏKIRITƏ

Artikl 191. – Misə nwa Fors Defans do gə səkirite ye :

- Ntini defans gə integrite teritəwar soṇe uhnəfak sankaf Nasə ;

- Ntini garanti gante ñenwahnəf do nbəkarhahnəfə ordɾ piblik gante kərik sariya ka ;
- Nbañini vahn gə hnapul lənwəhni ; kahnəntini soŋe dɛvɛlopəma sosɔɛkonomik do kiltirɛl va Yamana do wo travo piblik ;
- Manw ntintini misɔ xwəhn pɛ do gə stabilite su-rɛsɔnal, rɛsɔnal do internasɔnal ;
- Ndemaləntini soŋe formasɔ gə ɛdikasɔ sivik vɛjar gə və rhag gante ndəkwiik hnə sariya.

Artikl 192. – Rɛpiblikənə do apolitik nkɛni nwa Fors Dɛfans do gə Sɛkirite.

Kwəhnani drəwa wɔtɛ.

Sarwis Nasɔ ntidəni do lotorite sivil lɛ ntañəndək sariya ye asankaf hni.

Misɔ lənwəhni ya ntidəni soŋe untənax nwa drəwa vahn.

Ahn kɔdina təkahni soŋe uhnəfak lənwu.

Artikl 193. - Nwa Fors Dɛfans do gə Sɛkirite, gante wo gante ka, tɛfəka ntənənəndəni, kɛxəndəni nwa institiso Rɛpiblik do ant ntini ilɛ wok və saŋəna gə Konstitisɔ, nwa sariya ma ntini ilɛ yakəf sirtɛ ɛta.

Artikl 194. – Ahn wo ahn kɔdina kahnənd formasɔ nwa sodəfɛ, paramiliter ma nwa milisɔ prive ma pəxwət nwa grup armɛ ma nwa milisɔ.

Artikl 195. – Sariya ye lɛ lid stati, nwə atribisɔ, orkanisasɔ do gə fonkəsɔnəma nwa Fors Dɛfans do gə Sɛkirite.

TITR IV. – SɔDɛ NWA TRɛTɛ, NWA KONVANSɔ DO NWƏ AKOR INTERNASɔNO

Artikl 196. – Prɛsida Rɛpiblik nəsələntəfɛ do ntid ratifɛ nwa Trɛtɛ, nwa Konvansɔ gə nwə Akor internasɔno.

Nwanji nwa Trɛtɛ woyik kɔdəna ntiyi ratifɛ ma manwi gɛ gena sariya lik otorisasɔ :

- Nwa trɛtɛ xwəhn pɛ ;
- Nwa trɛtɛ xwəhn komersɔ ;
- Nwa trɛtɛ ma nwə akor gə nwa orkanisasɔ internasɔnal ;

- Nwa trête nwade râyêk finans Eta ;
- Nwa trête nwade wêcêdê nwa disposo sariya ;
- Nwa trête nwade yêkêd ankeya vahn.

Nwa trête nwade yêkêlêhnêd ipitêl, igwêcêt ma baplehn teritêwar, kôdêna ntiyi ratifiê ma manwi gê gêna pêr tâyêni nwa popilasô gê referandom.

Gantê kerik hnê nwa artikl 140 gê 141, nwa Trête, Konvansô gê Akor internasônô, afo ntiyini kontrol njêti bi canjêni gê Konstitisô ntixahnênde ratifikasô lônwêhni.

Artikl 197. – Nwa Trête, Konvansô ma nwê Akor internasônô lidê nkanw hna gantê manwahnêdê, ntixahnêdê ratifikasô ma adêso, pâyâhnênde tuj, awa kwêhnani otoritê lê lêbêk va nwê sariya, agê vê xêñêlahnêna.

TITR V. – NWÔBA RÊVISÔ KONSTITISÔ

Artikl 198. – Presida Rêpiblik gê nwê manbr Parlêma nwêkêd naxani Konstitisô ntiyi rêvisô.

Agê ñadê ntiyi rêvisô Konstitisô Presida Rêpiblika ntidê tenê diskur Nasô.

Ntêhnahni nwadêrh ye prose ma proposô rac, têfêka, Parêlema ya nti Konsey Nasô do manwêni nwê manbr ña vêxi vahn vêrar hna (2/3).

Rêvisô Konstitisô ya têkwehnik agê sônjê referandom hna wôtê ya nuyak masoritê absoli.

Referandom Konstitisô ntêhnêdê nwadêrh ye agê nwa êlekêtêr vêlê xêrik list êlekêtoral hna, vahn nwa fêxw inbêd gê rhanw kême hna (60), ntintini.

Xalê ntidê Referandom, agê pacêk, Guvêrnêma ya ntidê dêmisô lônwu ya ; Presida Rêpiblika kôdina ñwêyê.

La manbr ranpo Guvêrnêma rac kôdêna njêdayi fonkêso lê mântêni ma lê lêbêk xaafo gê manda Presida Rêpiblika puk.

Kayôtê ntê ñwêyêk Pêpla, kôdêna tufahni gaxanwarh, afo gê nwa bêhn inbêd (5 années) rhêcêk pêgw fac xalê ntiyik referandom lê rhêcêka.

Prose rêvisô tufahnêdêna sônjê Referandom agê Presida Rêpiblika ntêhnêk Parlêma ya fo tufêd. Agê ki nkê, nwa sitêwayin vêlê xêrik list êlekêtoral hna, nwa fac nwa

fəxw warar (30 jours) kwəhnani, pəgw xalə njəɖadɛ Parləma prose, ɲwəyahənəni, pətiso ntidəni.

Petiso ya yəɖadɛna Parləma age petiso ya nuyak siñatir rhanpo hni pəxw (1/10) hna nwəva nwa sitəwayin vələ xerik list elektorol hna, yāŋ wo yāŋ teritəwar nasional hna.

Sariya rhanpo yexəhna sanəd nwa kondio ntixahni petiso.

Age prose reviso Konstitisonela ɲwəyina gə petiso ma gə soŋe petiso le liyika nwa siñatira təkəna, awa manwədə gə masorite hnile nkeni vərər hnə vahn vənax hna (3/4) nwə manbr Parləma le lik Konsey Naso.

Gantə wo gantə cahnək iyi prosesis, Presida Rəpiblika ntid disoliso va Asanble nasənal.

Atac nwa elekəso nwa xanwarh lidɛ hnani gə nwa fac nwa fəxw inbəd gə nwahnax (90 jours) pəgwə xalə ntidɛ disoliso Asanble Nasənal.

Gantə wo gantə ka, soŋe prose ma proposiso reviso, təfəka təkəli uyət nwa gə nwa langə nasənal.

Reviso konstitisonel kodəna ntiyi age manda rhanpo bəhn rəkwa hna nkɛ.

Mama nkəxahnək nwa prosedir reviso nwale hnəsik yāŋəyi, disposiso gena le ntixahnədə reviso Konstitiso və gaki yi, age gena nwa bəhn nwa fəxw inbəd gə warar rhəcək (30 années), pəgw fac xalə canədə.

Məkədə ntiyi nwa reviso soŋe ile xerik hni ndər kigəna artikl 141 hnile ntəhnik ntiyi age trɛte rhanpo və saŋəna gə Konstitiso. Nwa reviso nwa rac təyədina Guvernəma ma Lasanble nasənal ntiyi disoliso

Artikl 199. – Nwanj nwa prinsip gə wa valer, reviso kodəna ntiyi :

- Form repiblikənə ɛta ;
- Prinsip layisite ɛta ;
- Prinsip inisite ɛta ;
- Prinsip le ñaxələhnəni do le kəñələhnəni nwa puvəwar ;
- Pliralism politik gə sindikal ;
- Prinsip le ndəkwəhnaɲnik nwa bəhn manda Presida Rəpiblik.

Prose wo prose, ntiya wo ntiya va Presida Repiblik ñakahni ile xerik ma ile njok nwanji nwa prinsip gə nwa valer nwavə yaji, akəñəlahnəni gə xətə trayiso.

Nke asan Eta, nke ahn wo ahn, age ndemaləntik, nti sutiya ma propagand ntixahni prose le frəkanəd nwayi nwa prinsip gə nwa valer nwale xerik hni ndər idənkwrhənkwr və iyi artikl, deli ntid, gantə kerik hnə sariya ka.

Artikl 200. – Prosedir reviso kədəna ntiya age tavik nwa fonkəsə Presida, age teritəwar nasənal toyə ma fop nufik, age eta irsans ye, eta desiyəs ma eta deger ye.

Artikl 201. – Deklarasə woo kədina menə Konstitiso və gaki yi.

Deklarasə woo deklarəsə le yəkəlehnək napi ma tavi Konstitiso və gaki yi, sələ fo ye do ñon kədina, gantə woo nkeni do gantə woo nke vi naxan vəle xahnəndak va.

Deklarasə woo deklarəsə le yəkəlehnək nwa Institiso Repiblik ntiya disolisə, age gena gə nwa mekanism nwade ndəkwək Konsititiso və gaki, ñon gena do ñon kədina, gantə woo nkeni do gantə woo nke vi naxan gə wati vəle xahnəndak va. Alewo ale xasəkə ya, pursəwit penəl njəkəlehnək, gantə kerik sariya ka.

TITR VI. – NWA DISPOSƏ NAPAHNƏNDE GƏ NWA TƏKWA

Artikl 202. – Napahnənde kahnəndahni nwa institiso Repiblik, nwa organə Transiso nwa məkədəni nko ntindəni nwa fonkəsə, nwa misə, nwa atribisə nwale njədəkəhni Sart Transiso.

Artikl 203. – Nwa sariya gə nwa regləma nwale xahnəndik gaki, nkək nkwan do təfədə age və hnəyəlahnəna gə nwa sariya ma gə nwa akət regləmanter nwale nwanwik wati Konstitiso və gaki.

Artikl 204. – Nwa sariya amənisti nwale liyik wati Transiso resim minu təfədəni, vəhni rhəkwəd.

Artikl 205. – Konstitiso və gaki, manwik gə referandom, təfənde, pəgw fac xale canətədə Sef Eta do kərəde Surnal ofisiyel Repiblik.

Traduction :

SARAH Apollinaire

Groupe Linguistique Nwamey